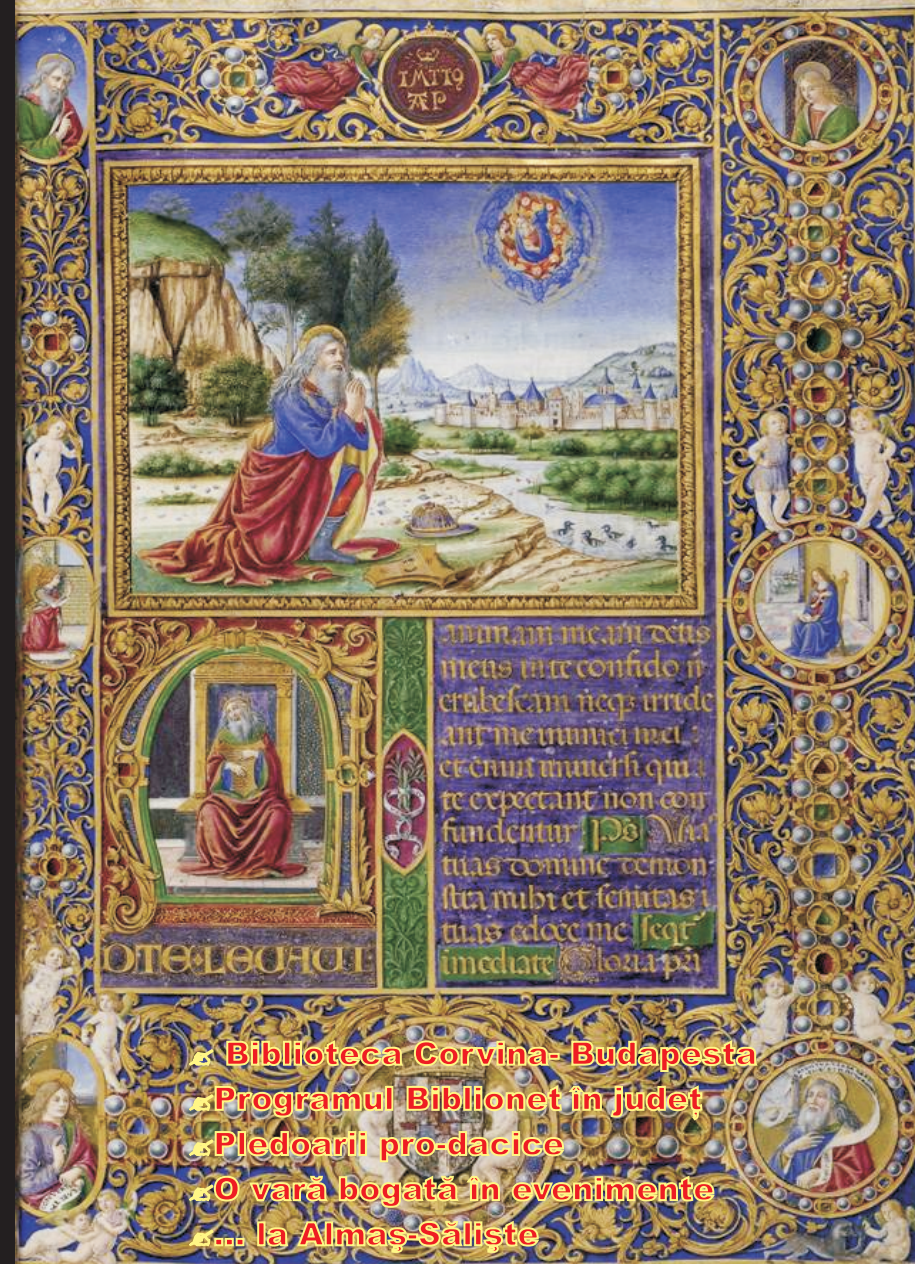

Vox Libri

Nr. 16, 2010

Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Deva

- ✦ Biblioteca Corvina- Budapesta
- ✦ Programul Biblionet in judet
- ✦ Pledoarii pro-dacice
- ✦ O vară bogată in evenimente
- ✦ ... la Almas-Săliște

VOX LIBRI, Nr. 16, 2010
Revista Bibliotecii Județene
„Ovid Densusianu” Hunedoara-Deva

Editată cu sprijinul Consiliului Județean Hunedoara

Director - Manager:

Ioan-Sebastian BARA

Redactare:

Denisa TOMA
Diana TRIF
Diana FERENCZ
Ciprian DRĂGAN
Traian MARIAN

Tehnoredactare și copertă:

Ioan Paul Mihai STOICOVICI

Adresa:

330025 - Deva,
str. 1 Decembrie, nr. 26
Jud. Hunedoara

Telefon/Fax:

0354 101131
0254 216457

E-mail:

bibliotecadeva@upcmil.ro
voxlibridv@yahoo.com

ISSN:

1841 - 7736

Tiparul executat la **GRAPHO TIPEX** Deva

La acest număr au colaborat:

- *ZSUPÁN Edina* - Biblioteca Națională „Szécsényi” Budapesta, Departamentul manuscrite
- *Maria TOMA-DAMȘA* - profesoară de limba și literatura română, Deva
- *Eugen EVU* - poet, publicist, membru al Uniunii Scriitorilor din România
- *Adina KENEREȘ* - scriitoare, directoarea Editurii Compania, București
- *Dumitru HURUBĂ* - scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România
- *Radu CIOBANU* - scriitor, membru al Uniunii Scriitorilor din România
- *Aurora ȘARPE* - bibliotecară, Biblioteca comnală Zam
- *Stelian RADU* - doctor inginer, președintele Consiliului Științific al Parcului Natural Grădiștea Muncelului, Cioclovina ; Președinte de onoare al Societății de Istorie și Retrologie Agrară a României, filiala județului Hunedoara
- *Tiberiu SVOBODA* - scriitor, autor de cărți și articole despre ținutul momârlanilor, trasee montane etc.

Coperta I și IV: *Missale Romanum*, manuscris din Biblioteca Corvina, aflat la Biblioteca Regală din Bruxelles. Autor: miniaturistul florentin Attavante degli Attavanti, în perioada 1485-1487; carte de rugăciuni realizată special pentru regele Ungariei Matei Corvin. După bătălia de la Mohács (1526) regina Maria a Ungariei, soția lui Ludovic al II-lea al Ungariei și Boemiei (1506-1526) a salvat acest manuscris ducându-l în Țările de Jos.

Imaginile utilizate în această revistă sunt ale autorilor articolelor sau au fost preluate de pe Internet.

Vox Libri

nr. 16 - 2010

<i>Editorial</i>		<i>Note de drum</i>	
Omul și cărțile lui	2	Pădurea Compiègne	35
<i>Dialogul ideilor</i>		<i>Aniversări-Comemorări-Evenimente</i>	
Scrieți, băieți, că nu e degeaba!	4	Universul Mariei Miertoiu	39
<i>Aniversări-Comemorări-Evenimente</i>		Ladislau Schmidt, minerul cu inima și mâna de aur	41
O vară bogată în evenimente...	6	Johann Sebastian Bach	44
Zoe Dumitrescu-Buşulenga	9	<i>Pagina bibliofilului</i>	
<i>Atelier de creație</i>		Enigmatica Milena	47
Edméé Gregorian, o cititoare...	11	Pledoarii pro-dacice	51
<i>Profesiune și vocație</i>		Simfonia Leningradului	53
Considerații privind manualele școlare utilizate în școlile românești confesionale...	15	Lumina de la Vărădia	55
Comunicarea și biblioteca în societate	19	Scriitori din județul Hunedoara - Constantin Stancu	57
Programul Biblionet în județul Hunedoara	22	Varujan Vosganian - enkomion și reproș	59
Pași spre viitor	27	Dascălul poet	61
<i>Prin marile biblioteci ale lumii</i>		<i>Tradiții și obiceiuri</i>	
Biblioteca Corvina - Budapesta	28	Pe valea Mureșului, la Almaș-Săliște	63

Omul și cărțile lui

mul, această misterioasă și atât de complicată ființă, reflecția creatorului său, rătăcitor, primitiv și neconsolat după păcatul originar, a cărei rătăcire prin întunericul timpului este încă necunoscută, el care a fost pilonul cavernelor și singura existență lucidă în oglinda tulbure a timpului, a avut în final puterea să se ridice peste răgetele animalelor și să se întoarcă la mitul din care se născuse, dumnezeirea!

Cu marea lui putere de adaptare și mai cu seamă putere de creație, omul și-a îmbunătățit constant condițiile de viață și, chiar dacă pentru început a acceptat mai greu ideea liberului arbitru, o va îmbrățișa cu înțelepciune prin veacuri, ieșind astfel la lumina prin care a înțeles că epopeea lui nu este o întâmplare.

A înțeles că este ființa supremă a genezei și că rolul său este de a stăpâni peste tot ceea ce îl înconjoară, peste subversiunea timpului, pe care prin ingeniozitate și devoțiune îl va struni în direcția emancipării sale.

Da, omul modern, omul zilelor noastre, printr-o resurrecție dramatică, printr-un efort intelectual colosal, a pus căpăstru timpului, conducându-l spre marile sale intenții, proiecte materiale și spirituale gigantice.

Cum altfel am putea explica aceste victorii moderne ale sale, cum ar fi zborurile cosmice, descoperirea de noi galaxii, recent descoperirea unui al doilea soare cu mult mai puternic decât soarele care face posibilă existența noastră și a naturii, a mediului înconjurător, fără de care omenirea ar fi doar o idee vagă?

Omul este ființa introspectă, cercetătoare și inventivă, este făptuitorul propriei sale istorii, întemeietorul universului geometric tridimensional, oglinda în care își vede în permanență trecutul, prezentul și viitorul. Numai așa a fost posibilă cunoașterea descărcării în plasmă, culegerea și stocarea informației care circulă azi cu viteza sonică.

Ca să ajungă însă la aceste performanțe uluitoare, omul și-a creat premisele iluminării sale încă din fantastica lui rătăcire: de la desenele rupestre din peșterile de la Altamira și până la biblioteca de la Alexandria, care deși distrusă a fost îndemnul altor inițiative, prin care omul încerca să rămână sus, acolo unde i se croise destinul.

Așa se explică faptul că la anul 200 î.Hr., în orașul Khozettan din Iran, s-a ridicat o mare Universitate de științe medicale. Acesteia îi va urma, în anul 859, Universitatea Al-Karaouine din Maroc, Universitatea Al-Azhar din Cairo în anul 975, frumoasa

Editorial

Universitate din Bologna-Italia în 1088, Universitatea Sorbona din Paris în 1150, faimoasa Universitate Cambridge din Anglia în 1209, instituții de învățământ superior cărora le vor urma altele.

Ca aceste forumuri de învățământ să poată funcționa cu maximum de folos, a fost nevoie de mecanismele care să producă semnele și înscrisurile necesare manualelor de studiu și cărților cu idei novatoare, pe diverse teme.

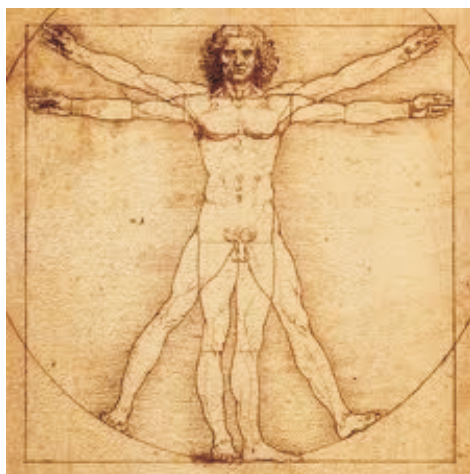
Așa se face că în anul 1440, în Sfântul Imperiu Roman de Națiune Germană, s-a ridicat Johannes Gutenberg, inventatorul tiparului. Tot el realizează literele mobile dintr-un aliaj de plumb și cupru, deși se spune că invenția ar fi aparținut unui tipograf chinez de la 1041. Chiar dacă în anul 700 a apărut primul ziar chinez la Beijing, cum alfabetul chirilic era deja cunoscut, nu a mai fost decât un pas până la marea realizare a unei cărți adevărate. Nu mai insistăm asupra primei cărți; cert este că prin noua metodă, Gutenberg avea o producție de 3.600 de pagini pe zi, ceea ce era imens. Așa s-au tipărit marile opere scrise de Erasmus din Rotterdam, Martin Luther, filozofii antichității grecești în frunte cu Platon, ca să nu amintim decât câteva nume.

Gradul de cultură a populației unei țări este direct proporțional cu numărul de biblioteci care se află în fiecare oraș, în fiecare sat ori cătun al țării respective.

Omul, această misterioasă apariție, este rezultatul unei învățături continue. Omul... geniul fără de care nu ar exista cuvântul „omenire”.

Omul... acest Titan pe care îl poți doborî cu o floare. Dacă n-ar fi existat în bestiarul lui Darwin, teoriile sale ar fi fost simple povestiri.

Ovidiu VASILESCU

Omul vitruvian, Leonardo da Vinci (1485-1490, Veneția, Galleria dell' Accademia)

Scrieți, băieți, că nu e degeaba!

e vor citi următoarele generații despre ultimul nostru deceniu? Cei mai bătrâni își amintesc, poate, că la sfârșitul anilor '80 se vorbea printre scriitori despre operele „de sertar“ care aveau să apară cândva, spunându-ne tot adevărul despre anii aceia odioși. Marile opere n-au țîșnit din sertare după '89. Puținele jurnale ținute în anii '80 au arătat că: diariștii se temeau grozav de propria lor idee și, ca precauție în caz de percheziție, notau sobru și distant o realitate care devenea astfel destul de anodină; sau diariștii se înfundau în considerații cât mai personale, lăsînd doar să străbată cîte o geană socio-politică, așa, ca din greșeală, într-un univers apăsător freudian; sau diariștii zburdau pe cîmpi esteți și filosofici, departe de partidul și Securitatea dezlănțuite, chit că erau în contact permanent cu zisele instituții sau tocmai de aceea, adică, mă-nțelegi, pentru a-și prezerva totuși, ce mama naibii!, o brumă de intimitate.

na peste alta, ne-am ales cu foarte puține mărturii la cald, puține desene, puține fotografii. A, am reinventat epoca după '89, relatînd-o măiastru, în detaliu, și dovedind astfel, accesoriu, că din multele care nu se înțelegeau atunci neînțelese au rămas destule și azi, chiar dacă erau perfect vizibile. Căci dictatura are și această particularitate: înalță mituri, cu și fără interes, dar împiedică formarea legăturilor dintre ele, astfel încît tabloul general să le poată părea idiotoșilor spontan, convenit, tricostat din noroace și ghinioane. Față de dictatura de atunci, mînată sub slogane absurde și dotată cu teroare în capul bastonului, cea de azi e lux a-nțîia! Lăbărțată sub văluri de citate democratice, găunoase dar cu aspect aparent rațional, dictatura

Dialogul ideilor

actuală e generoasă: te lasă să vorbești pînă amuțești (în fond, cui îi pasă?), se lasă greu pe momentele electorale de sancțiune (ce contează, avem mijloace!), încurajează inflația de palavre și imagini (tot ai noștri se ocupă, stați liniștiți!).

el puțin teoretic deci, ar trebui să nu ne doară capul patrimonial: mărturii scrise și probe video din anii 2000 se pot aduna cu bena la un fluierat. Necazul e însă că frînturile astea nenumărate vin dintr-o preselecție centralistă deja nu grozav de inspirată, foarte parțială și mereu îngrijată să țină în echilibru balanțe oficiale, ghidate de alianțe și interese. Apoi, ele conțin un gigantic sediment de fapt divers, de la banalul incident familial la tragedia incidentală, din care n-au cum răzbate context autentic, sume reale, calcul exact de responsabilități, fracțiuni fatale care dau socoteală numai destinului. Lipsește, adică, spiritul. Lipsește și sensul.

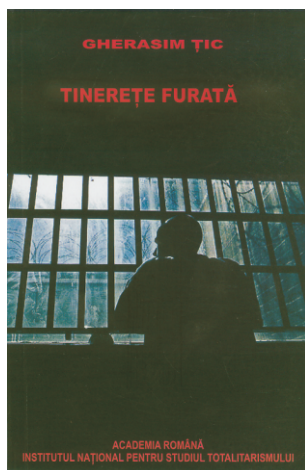

rin urmare, azi ca și ieri, în anii '80, dictatura merită să fie notată zi după zi de fiecare dintre cei apți de ceva mai mult decît umila „participare” la circ. Unde mai pui că riscul de a intra în pușcărie sau de a fi ucis în bătaie e totuși mic – nu de alta, dar lucrurile cu adevărat „periculoase” sînt ascultate de organe și citite pe mail-uri de „analize și sinteze” toată ziua-bună ziua, iar „măsurile” se iau cu calm și la sigur, în limite acceptate de UE și NATO. Ar fi păcat însă să ne trezim iar peste cîțiva ani fără literatură de sertar! Singura din care chiar s-ar putea înțelege mersul unei lumi noi, fără asemănare. E bună, nimic de zis, și literatura de dulap (aceea care adună piesele de șantaj ale unor granguri împotriva altora), dar ea nu are cărnită pe os, nu are decît chiar oase de spart dinții adversarului. Or, asta nu e destul pentru o frescă, iar fresca o va căuta destulă lume.

Adina KENEREȘ

(Text preluat de pe blogul Editurii Compania, cu acordul scris al autoarei)

O vară bogată în evenimente editoriale. Lansări de carte, întâlniri cu scriitorii

Scriitorul Gherasim Țic a ținut să-și lanseze a treia carte la Deva, oraș de care este legat prin fire sentimentale, meleagurile hunedorene natale fiindu-i mereu prezente în suflet, la greu și la bine. De altfel, această istorie a greului și binelui este substanța cărții sugestiv intitulată *Tinerete furată*, carte ce urmează firesc după *Fii ai unui destin potrivit* (2002) și *Speranțe* (2005). *Tinerete furată* este una dintre cele mai valoroase mărturii despre dramele trăite de români odată cu instaurarea comunismului, despre anii de cumplită detenție politică, despre reluarea cursului normal al vieții după mai bine de un deceniu de privare de libertate.

Gherasim Țic face o radiografie din interior, cu rigoare dar și cu durere, a tragediei pe care a trăit-o România în anii totalitarismului, ca un participant activ și tenace la Mișcarea Națională de Rezistență din țară. Este o carte care stă cu cinste alături de cărțile de referință scrise de alte personalități care au cunoscut universul concentraționar, care au avut întotdeauna sufletul plin de speranță și de credință.

Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” este onorată de fiecare dată când un fiu al acestor meleaguri, o mare personalitate hunedoreană, se afirmă și contribuie la zestrea spirituală a țării. De aceea, lansări de carte precum aceasta sunt un prilej extrem de util de cunoaștere, de dialog, de discuții deschise între autor și publicul prezent. Este foarte important ca tinerii cititori să cunoască evenimentele, momentele din trecutul nostru așa cum s-au petrecut ele. De aceea, ne-a bucurat faptul că la această lansare au venit și numeroși tineri care, cu siguranță, vor avea multe de învățat de la scriitorul Gherasim Țic. Prin întreaga lui viață, prin ținuta morală de excepție, el poate constitui un valoros model pentru tinerii de azi. Acest lucru este cu atât mai important cu cât traversăm o perioadă de debusolare, de pierdere a reperelor etice.

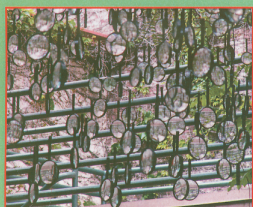
* * *

Prezența poetei Dorina Brândușa Landen, cu primul ei volum de poezii, a fost o dovadă vie a faptului că adevăratele valori sunt cultivate și promovate de către Editura Călăuza v.b. din Deva.

A debuta în literatură, indiferent de vârstă, este un eveniment cu puternic impact asupra celui care bate la porțile afirmării artistice. Este un debut cu totul special, emoționant și pentru autor, și pentru editor, și pentru noi ca iubitori de literatură de calitate. Dorina Brândușa Landen, care cu ani în urmă a publicat poezii în presa literară din țară și a activat în cenaclurile literare hunedorene, este de ani buni în nordica Suedie. Nu și-a uitat țara, nu și-a uitat rădăcinile

Aniversări, comemorări, evenimente

Dorina Brândușa Landén

VÂNZĂTORUL DE IMAGINI

Editura CĂLĂUZA v.b.

și, ceea ce este esențial, nu și-a uitat limba strămoșească. Cum dumneaei însăși declară, „locuiește în limba română”. Poeziile adunate în acest volum de debut intitulat *Vânzătorul de imagini* demonstrează cu har și sensibilitate faptul că limba română a fost cultivată cu grijă și iubire, ca „un șirag de piatră rară”, de către această poetă dăruită cu talentul de a transpune emoții și trăiri în subtil limbaj poetic. Am fost părtași la emoția și bucuria poetei Dorina Brândușa Landen care ne-a oferit ca pe un dar prețios veritabile nestemate poetice, rod al unei inspirații pline de har și dovezi de netăgăduit ale faptului că, oriunde ne-ar duce soarta, limba română ne urmează și ne ajută să ne exprimăm cele mai tainice gânduri și trăiri. Iar când aceste trăiri devin poezie pură, acest lucru devine un omagiu plin de recunoștință adus Țării în care ne-am născut și limbii române în care „locuim”, cum atât de frumos ne spune poeta.

* * *

Am fost, apoi, invitații a doi scriitori de marcă, Mariana Pândaru și Ovidiu Vasilescu, care au venit în fața publicului deveneau cu ultimele lor apariții.

MARIANA PÂNDARU

MEMORIA FAPTELOR

Editura CĂLĂUZA v.b.

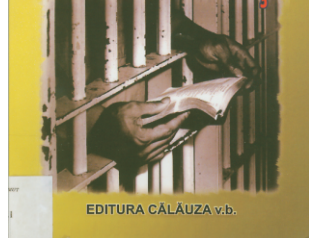
Distinsa poetă Mariana Pândaru, în cel mai recent volum intitulat *Memoria faptelor*, a adunat majoritatea editorialelor pe care săptămână de săptămână, vreme de aproape 20 de ani, le-a publicat pe prima pagină a îndrăgitei ziar *Călăuza*. Citind aceste editoriale, constatăm că avem de-a face cu un observator asiduu al scenei politice românești, al vieții culturale a județului, cu un fin și pertinent analist care nu trece indiferent pe lângă oameni, fapte, întâmplări.

Scriitorul Ovidiu Vasilescu, legat sufletește de județul Hunedoara, s-a aflat la o nouă întâlnire cu cititorii. Prin *Constelația fantomelor roșii*, acest scriitor multilateral ca stil și

expresie face o întoarcere la niște timpuri care nu trebuie uitate niciodată: anii totalitarismului, cu închisorile și ororile de nedescris, cu anii cei mai frumoși petrecuți în detenție. Prozator dăruit cu har, Ovidiu Vasilescu știe să îmbrace în straie literare toate întâmplările de o cruzime inimaginabilă care i-au marcat tinerețea. Este o carte ce stă cu cinste alături de bogata literatură dedicată „universului concentraționar”, cum îl numea filozoful Nicolae Steinhardt.

OVIDIU VASILESCU

CONSTELAȚIA
FANTOMELOR ROȘII

EDITURA CĂLĂUZA v.b.

Aniversări, comemorări, evenimente

Putem spune că aceste două cărți se unesc într-un inedit și straniu arc peste timp: trecutul evocat de Ovidiu Vasilescu își dă mâna cu frânturile din prezentul ultimilor 20 de ani, aflate în cartea Marianeii Pândaru. Ambele cărți ne prezintă spre meditație și neuitare epoci și momente care devin istorie.

* * *

OCTAVIAN SĂRBĂTOARE

ROMÂNUL
S-A NĂSCUT ZAMOLXIAN
ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI
DESPRE RENĂȘTEREA ZAMOLXIANĂ

Profesorul, filozoful și scriitorul australian de origine română Octavian Sărbătoare, autor a zeci de cărți și articole de filozofie și spiritualitate, ne-a onorat cu prezența domniei sale aici, la Deva, capitala județului care adăpostește cele mai importante vestigii geto-dacice. Este binecunoscut faptul că județul Hunedoara este spațiul nostru de etnogeneză, locul în care s-a zămislit poporul căruia îi aparținem.

Există printre cititorii noștri numeroși cunoscători ai operei vaste și impresionante a lui Octavian Sărbătoare, care de peste trei decenii se dedică unei munci de pionierat: zămislirea unei noi spiritualități românești cu rădăcini profunde și străvechi în credințele strămoșești ale geto-dacilor. Întreaga operă a lui Octavian Sărbătoare, de la cărțile despre înțelepciunea chineză, la numeroasele exegeze legate de hinduism, de la studii de filozofie a religiilor, la opera copleșitoare a lui Mircea Eliade, toate acestea conduc la creionarea unei noi spiritualități specifice neamului nostru. Rădăcinile românilor sunt mult mai profunde decât ar părea la o privire superficială și civilizația strămoșilor noștri își pune amprenta puternică asupra profilului psiho-spiritual al acestui popor zămislit în spațiul carpato-danubiano-pontic.

Cartea pe care domnul Octavian Sărbătoare a lansat-o la Deva, *Românul s-a născut zamolxian*, și care vine în continuarea trilogiei sale zamolxiene (*Trezirea străbunilor*, *Renășterea neamului românesc* și *Vieți din foc și piatră*) cuprinde, așa cum indică și subtitlul, întrebări și răspunsuri despre renașterea zamolxiană. Avem aici căutările și interogațiile omului de spirit care vrea să primească răspuns la întrebări legate de salvarea prin spirit a multîncercatului popor român. În cele 60 de întrebări și răspunsuri cititorul va putea să cunoască în profunzime trăsăturile caracteristice ale spiritualității geto-dace sintetizate de personalitatea copleșitoare a lui Zamolxe, spiritualitatea zamolxiană și, ceea ce este cel mai important, se găsesc repere legate de șansa românilor „de a-și constitui un crez spiritual autohton”, după cum afirmă autorul.

În această perioadă de profundă criză economică și, din păcate, și spirituală, avem ocazia și privilegiul să ne întâlnim cu o personalitate de talia și anvergura lui Octavian Sărbătoare care ne poate oferi solide și credibile repere pentru o renaștere spirituală a României. Bogata noastră tradiție populară, obiceiurile ancestrale înrădăcinate de milenii, atât de bine păstrate și azi în satele românești, oferă premisele incontestabile pentru renașterea spirituală despre care vorbește autorul și de care avem atât de mare nevoie.

Zoe Dumitrescu-Buşulenga

Se împlinesc 90 de ani de la naşterea academicianului Zoe Dumitrescu-Buşulenga şi patru ani de când, cea devenită maica Benedicta în ultimii ani ai vieţii, a trecut la cele veşnice.

Vede lumina zilei la 20 august 1920 la Bucureşti, în familia juristului Nicolae Dumitrescu şi a filologului Maria Apostol. Urmează studii muzicale la Conservatorul „Pro-Arte”, dar la 17 ani se îmbolnăveşte de tuberculoză şi îi este interzis să mai cânte la vreun instrument timp de 3 ani, de aceea se decide să urmeze o altă carieră, cea de jurist, a tatălui şi cea de filolog, a mamei. Se înscrie la Drept şi la Filologie, unde îi va avea ca mentori şi profesori pe Tudor Vianu şi George Călinescu.

În perioada 1948-1971 parcurge întreaga ierarhie universitară, de la funcţia de asistent

universitar (1948), lector, conferenţiar şi profesor universitar (1971).

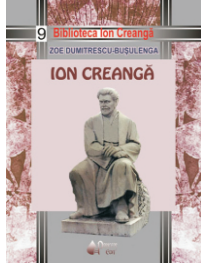
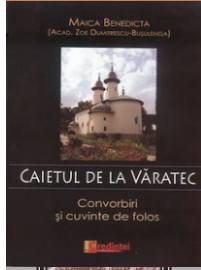
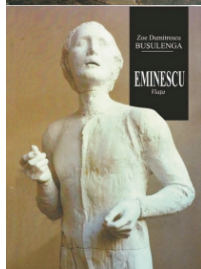
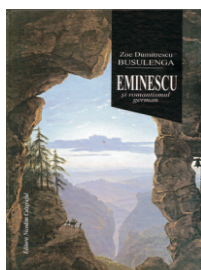
În 1963 are loc debutul literar cu monografiile „Ion Creangă” şi „Mihai Eminescu”. În anul 1966, ca vicepreşedintă a Consiliului Naţional al Femeilor din R.S.R., este aleasă în Marea Adunare Naţională.

În 1970 îşi susţine doctoratul cu teza *Evoluţia noţiunii de suveranitate* şi în filologie: *Renaşterea. Umanismul - Dialogul artelor*. Este preşedinte al Comitetului Naţional Român de Literatură Comparată (1973-1979) şi membră în Comitetul Executiv al Asociaţiei Internaţionale de Literatură Comparată. În 1973 este numită directoare a Institutului de Istorie şi Teorie Literară „George Călinescu” din Bucureşti.

În perioada 1974-1990 este membru corespondent al Academiei Române. În aceeaşi perioadă este şi redactor-şef al publicaţiilor academice *Revista de istorie şi teorie literară* şi *Synthesis*. În 1975 devine şef al Catedrei de Literatură Universală şi Comparată la Universitatea din Bucureşti. La 22 ianuarie 1990 devine membru titular al Academiei Române şi vicepreşedinte al acesteia, în perioada 2 februarie 1990 – 18 februarie 1994.

În anii care urmează (1991-1997) este numită director la *Accademia di Romania* din Roma. A fost, de asemenea, membră a mai multor instituţii străine: *Académie Européenne des Sciences et des Arts*, cu sediul la Paris (1988), *Academia Europaea*, cu sediul la Londra (1993), Visiting Professor la Universitatea din Amsterdam (1972), Preşedinte al Secţiei de Filologie şi Literatură a Academiei Române, Membră a Academiei de Ştiinţe şi Studii Europene din Franţa.

Aniversări, comemorări, evenimente

Începând cu anul 2000, după moartea soțului ei, se retrage la mănăstirea Văratec, unde își va trăi ultimii ani din viață, prefațând numeroase lucrări ale scriitorilor contemporani, citind. Îmbracă straie monahale primind numele de maica Benedicta. Se stinge din viață la 5 mai 2006 la mănăstirea Văratec, fiind înmormântată cu onoruri militare la mănăstirea Putna.

Munca de o viață în domeniul culturii a acestei mari doamne a literaturii române i-a fost recompensată, de-a lungul carierei: Distincția „Meritul cultural” (1971), Ordinul 23 August (1974), Ordinul bulgar Sf. Metodiu și Chiril (1977), Ordinul Merito della Repubblica Italiana în grad de Comandor (1978), Premiul special al Uniunii Scriitorilor din România (1986, 1989), Premiul internațional Herder (1988), Premiul Adelaide Ristori (1993), „Grande Ufficiale” (1996), Ordinul Național pentru Merit, în grad de Ofițer (2003) pentru întreaga activitate și contribuția la studierea, conservarea și promovarea patrimoniului cultural românesc.

Având o bogată activitate publicistică, Zoe Dumitrescu-Buşulenga a publicat articole în numeroase reviste de specialitate: *Manuscriptum*, *Revista de istorie și teorie literară*, *România literară*, *Secolul 20*, *Synthesis*.

Studii de istorie a culturii: *Ion Creangă* (1963), *Eminescu* (1964), *Surorile Brontë* (1967), *Sofocle și condiția umană* (1974), *Eminescu - cultură și creație* (1976), *Renașterea, umanismul și destinul artelor* (1975), *Eminescu și romantismul german* (1986, 1999), *Eminescu. Viață - Creație - Cultură* (1989).

Studii de comparatistică: *Renașterea, umanismul, și dialogul artelor* (1971; ediția a II-a, revăzută și adăugită, 1975), *Valori și echivalențe umanistice, excurs critic și comparatist* (1973), *Itinerarii prin cultură* (1982).

Impresii de călătorie: *Periplu umanistic* (1980).

Memorialistică: *Caietul de la Văratec. Convorbiri și cuvinte de folos* (2007).

Ramona TOMA

Edmée Gregorian, o cititoare cât veacul

Îi întâlnisem numele cu mult înainte de a o cunoaște, într-un catalog cu traduceri din literatura română în limbi străine. Tălmăcise poeme de Arghezi în franceză, era trecută într-un șir, dar abia după ce am întâlnit-o, în vara lui 1999, la Paris, sonoritățile numelui ei s-au desprins din lista aceea oficială și au dobândit chipul unei doamne gingașe, subțiri, cu un nor de păr roșcat înconjurându-i fruntea, ca o aureolă, cu un dar aparte de a te privi și de a te asculta, ca și cum căuta să descopere ce e mai bun în tine. O prietenă care i-a fost alături în ultimii ei ani m-a dus la ea, se știa din copilăria petrecută la Ploiești și se reîntâlniseră, două doamne trecute de optzeci de ani, târziu, la Paris, într-un exil atât de asemănător bătrâneții înseși: întâmplările vieții le aduseseră într-o lume străină, din care nu se mai puteau întoarce acolo de unde plecaseră, cum nici râurile nu se

mai întorc la izvoare. Am întâlnit-o în micul apartament din al cincisprezecelea arondisment, în insula ei cu tablouri și cărți, un Iser colora aerul din încăpere, peste tot, volume deschise, teancuri ordonate de tomuri cu cotoare strălucitoare, era spre seară, pe ferestre năvăleau razele sfârșitului de zi, și părea că lumina soarelui se împlinește cu aceea revărsată din șirurile de coperti rânduite în rafturi scunde. În mijlocul cubului cald stătea ea, Edmée, turnând cafeaua și arătându-ne cărți. Ne-am văzut o singură dată, atunci, în iulie 1999, dar am hotărât să ne scriem și treptat mi s-a părut că o cunosc de totdeauna, că ne-am văzut de zeci de ori și că ne putem revedea oricând, deschizând o carte ca pe-o ușă. Din scrisorile noastre, a rezultat capitolul semnat de ea în *Alte povești ale doamnelor și domnilor din București*, și chiar dacă, povestind despre ea, nu pot să alcătuiască decât un portret al artistului la bătrânețe, mi se pare că îi regălesc toate vârstele citind paginile ei despre casele și străzile bucureștene.

Din România, părăsită cu ajutorul generalului De Gaulle, care intervenise pentru familia ei în timpul vizitei la București din acel mai 1968, atât de nefericit pentru el, Edmée ajunsese în Argentina, unde o așteptau demult părinții și sora ei. Dar, cu toate că avea acolo rude dragi și își făcuse și prieteni, la antipozi nu izbutise să trăiască, nici aerul nu-i pria. Nu mi-a povestit despre anii petrecuți acolo, dar știu că în cuibul ei mic din orașul uriaș Buenos Aires, ea scria. Scria poezii

Atelier de creație

și piese de teatru, scria în franceză, în spaniolă, în germană, în românește, nici nu visa să le publice vreodată, dar altfel nu ar fi putut supraviețui. Și citea. Cărțile îi erau refugiul, patria. Locul unde se regăsea pe sine. Apoi a venit la Paris și aici și-a petrecut restul vieții, nerevenind decât o dată în România, fără să o mai poată vizita, atât de departe, pe sora ei în Argentina, fără să mai plece nicăieri. La Paris scria în reviste literare, făcea parte dintr-o societate a scriitorilor, a publicat, în 1976, un volum de versuri, *Déracinée*, la Editions Saint-Germain-des-Prés. Pe coperta a patra, o scurtă însemnare: *Edmée Gregorian est née en Roumanie. De nationalité argentine, elle a vécu a Buenos-Aires ou elle enseignait au „Studio Albert Schweitzer”. Elle vit a Paris. Elle a publié dans des revues de langues française et roumaine et a écrit des pieces de théâtre. Elle prépare aux éditions Minerva (Bucarest) la traduction française des poemes de Tudor Arghési.* Traducerea a apărut în anul următor, 1977. Atunci și-a vizitat pentru ultima oară țara.

Paris, 15. V. 00

5 Exemplu dramatic Dimitrie,

(Și ce-ar fi dacă nu-am spus pe mine??)

Au ascultat adesea aceste simfonii și mi se punea în minte auzul
în Căminul nostru, în Lăzari, în odații, unde o-ai rețut și
ce la lecția lui, ascultam cu-și povestii. Vocea alinau-mă
care mi mura de departe, din cartonașul meu, într-o seară ale
Măi cu băjeți înfiorați, în simfoniea unei fetele în rug, ea dăru
tabelu de Toulgă, nu-a vrea jît! Erau aiol, simfonii și jît
și ascultam atâtea o voce folocute, egale, care-și povestea despre
Simfonie Bismarck, pe care atât de bine le-am vădit în simfonie!
Sunt atârdat de pășera dr. cu vocea joni în un rol important
în impresia pe care o pășera despre cineva și-a în privința asta
am o memorie ascuțită, care altfel îmi lipsește adesea, dar când
am auzit vocea ei în odote (cu excepția aceluia impersonal și
care mi dău urmea în simfonie) mi o mai uit simfonie!
Aveți un tar de a desăru lucrarea, înțeleși vicle, cum de
humor, înțeleși care se măngăiea. Leul în care se desăru
vitala urădă și jît?
Spuneți ce ați jît pe st. Vădă la dăru NLS, unde am jît
de când m-au urădit și pînă când am plecat din țară
și de care se lega un mare capitol din viața mea.
Da, la cel jît de muz. Celuară și jît pe doctral
Barbu il curățeau jît de bine, la cin de pater, în vrea
Str. Speranță, iar ce lecția la etajul 3, în din dreapta
Igor din marea și cu vederea spre T. Lăzari. De exemplu
urădit Coenă Margareta Storian, deci o jît și pictură și
Traducătoarea lui Walt Whitman. Era o persoană ascuțită,
inteligentă, jît de calculată, cu o personalitate ciudată, contra-
bata, plină de contradicții. Miș și jît în jît de vicle,
mi dăru o curiozitate îndăruată, și din interes pentru
ceia ce reprezintă un suflet și un caracter.

La Paris, continua să lucreze, frecventa reuniuni literare pariziene, publica poemele ei de dor, a mai tradus din Ion Minulescu, din Magda Isanos. Până când bătrânețea i-a prins făptura, niciodată mintea și inima, în apăsătoarele ei lanțuri. Prin 2001, mi-a scris: *Am avut un mare regret săptămâna trecută pentru că primisem o invitație din Florida. „Societatea internațională de poezie”, care acum doi ani mi-a acordat o diplomă de onoare, îmi trimisese o scrisoare foarte frumoasă, au invitat pe toți*

premiții din ultimii ani la un simpoziu urmat de trei zile de festivități. Din păcate, n-a fost posibil să mă duc, deși era o ocazie unică, pe care am s-o regret multă vreme. Devenea o tot mai scundă și subțire doamnă friabilă, o necăjeau boli, aproape nu mai putea ieși din casă, prietenii se împușinau, telefonul suna foarte rar. Dar leacul singurătății ei era lectura. Citea de leac: *Am dat acum, în urmă, de o carte publicată de Jacques Chancel, „Fugacités”, cu aforisme, niște săgeți de gândire, care sunt pline de ironie deșteaptă, de constatări fugare, dar foarte adevărate și care m-au scos dintr-un fel de depresiune care mă apucă uneori și mă trage în jos, ceea ce e foarte periculos la vârsta și singurătatea mea.* Spune de exemplu: *Am fost bătrân prea devreme, acum sunt tânăr prea târziu.* Toată cartea e subliniată de mine, cu note personale scrise pe laturi. I-am

Atelier de creație

trimis și o scrisoare, atât de entuziasmată eram. Citea cu lăcomia și prospețimea unei adolescente: Pessoa, ultima mea încântare, scriitorul poet portughez, cu a sa *Le livre de l'intranquillité*, publicată mult după moartea lui, a murit în 1935, în vârstă de 45 de ani și a fost toată viața lui ajutor-contabil într-un magazin de pânze din Lisabona. E cea mai frumoasă carte pe care am citit-o vreodată. O comoară. Fiecare pagină reprezintă o capodoperă. N-aș mai putea să mă despart de ea, e lângă mine tot timpul și nu mă satur să citesc și să recitesc. *Une tasse de café, une cigarette et mes rêves peuvent parfaitement remplacer le ciel et les étoiles*. Sunt total de părerea lui.

Amintirile ei din copilărie erau pline de cărți, dăruite de oameni care așa îi rămăseseră în minte, întinzându-i cărți și povestindu-i despre ele. Cerea să i se cumpere cărți fără poze, pentru ca să își poată plăsmui singură imaginile eroilor din povești. La rândul ei, obișnuia să dăruiască prietenilor ei cărțile pe care le iubea. Îmi trimitea și mie, mereu, și cu toate că ea se scuza pentru sublinieri, mie îmi plăcea să le găsesc, delicate, sub un cuvânt, sub o frază, sub un paragraf întreg. Mi se părea atunci că citesc peste umărul ei.

Citea și recitea, căutând dincolo de litera scrisă omul care o pusese acolo, imaginându-și cu candoare motivele, zbulciumul și căutările lui, cu grija unui prieten consolator: *Mă droghez citind. Acum citesc o psihobiografie a lui William Faulkner, pe care îl iubesc foarte mult. A suferit toată viața din cauza complexului pe care i-l dădea faptul că era mic de statură. Poate că marele lui geniu s-ar fi pierdut, dacă ar fi fost înalt?! Cine știe? Sensibilitatea, vulnerabilitatea dau uneori aripi.*

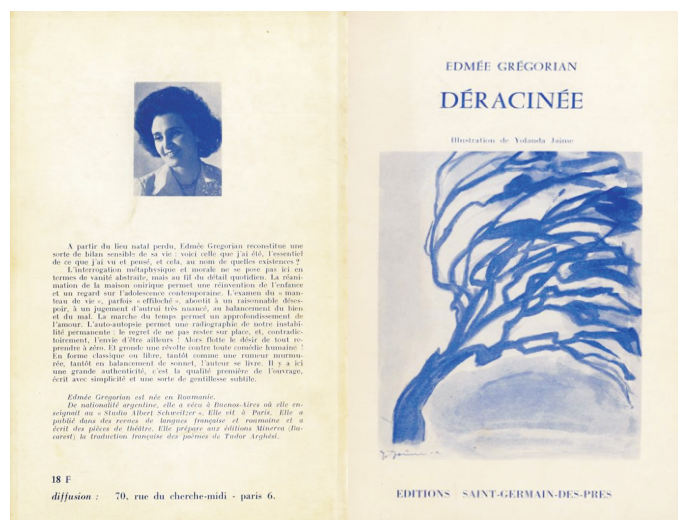
Pentru Edmée, și oamenii erau asemenea cărților: *Fiecare persoană (mai bine zis personalitate, dar nu în înțeles de rolul pe care îl joacă în societate, ci ființa în toată complexitatea ei, în care descoperi de fiecare dată o trăsătură nouă) este ca o carte necitită încă. O carte necitită, dar care promite comori ascunse, ca și o casă pe care o admiri pentru arhitectura ei, dar mai ales pentru tot misterul pe care îl ascunde. Nu e o indiscreție, e doar un interes pasionat. Eu sunt o pasională în toată accepția cuvântului.*

Se regăsea în destinele scriitorilor, citatele subliniate în cărțile citite pe urma-i erau ca niște indicatoare rutiere spre sufletul ei. În Fernando Pessoa: *Le destin m'a donné deux choses: des registres d'aide comptable et le don de rever*. Ea se regăsea aici, completând nenumăratele și eternele hârtii cerute de birocrația franceză și dăruindu-se amintirilor, iluziilor și lecturii. Ea, care nu dormea nopți întregi, se consola cu Antonio Porchia: Adeseori, noaptea, aprind o lumină ca să nu văd. Iar despre singurătatea ei de străină: *O aripă nu e nici cer, nici pământ*. Pe Porchia îl cunoscuse în Argentina, cu foarte puțin înainte de moartea lui: *Era un om foarte sărac. Când mă duceam să-l văd, scotea tot ce avea în răcitor și le pune pe masă. Eu tăceam și-l ascultam și nu știam cum trec orele. Opera lui a fost descoperită de un francez, Roger Caillois. Eu l-am citit în spaniolă, dar traducerea lui Caillois, foarte bună, l-a făcut celebru în Franța. Totuși puțini francezi îl cunosc, dintre cei pe care îi cunosc eu. Într-un suflet plin încapă totul și într-un suflet gol nu încapă nimic. Cine să înțeleagă?*

Un alt scriitor apropiat inimii ei era André Aciman. Îmi scria, prin iulie 2002: *Și uite așa ne aducem aminte că îmbătrânim, deși eu, sufletește, am rămas studentă! Ce folos... și totuși, dacă am o carte bună, simt cum mi se deschid aripile entuziasmului și asta de fapt e important în viață. „Aucun navire ne vaut un livre” îi scrie André Aciman, într-o autobiografie superbă, care într-*

Atelier de creație

adevăr e mai prețioasă decât orice vapor din lume. Noroc că am patima asta, fără de care viața mea n-ar merita mare lucru. Scrisorile Edméiei, întinse pe câteva pagini albe, pe blocuri alese cu grijă în papetării cunoscute, erau frumoase ca niște broderii de artă, literele se așezau în pagină cu acuratețe ritmată, riguroase și totuși formate cu un anume alint. Scria cu cerneală albastră și cu toate că folosea, ca toată lumea, pixul, literele desenate de ea, fiecare împlinită, lăsau impresia că fuseseră migălite cu toc și cu peniță muiată în călimară, era o caligrafă, în sensul etimologic, practica, firesc și grațios, ca o pictoriță japoneză, arta scrierii frumoase.

Când mi se face dor de Edmée Gregorian, caut câte una dintre cărțile pe care mi le-a dăruit și-mi plimb ochii pe urmele privirilor ei. Niciodată nu voi atinge măiestria ei în arta de a însufleți cuvântul scris de altul, de a-l lega de propriile întâmplări și de vastitatea lumii în veșnică schimbare, dar mă consolez cu adierea păstrată de pagini din freamătul trecerii ei pe acolo și-mi amintesc cum scria: *Eu mă dărâam fizic pe zi ce trece și reînviez doar când sunt cu prietenii mei din cărți. Atunci mă apucă o frenezie, un vampirism de literatură adevărată, cum am*

întâlnit de curând în cartea unui spaniol genial, Enrique Vila Matas. Mai există încă scriitori mari, dar trebuie să ai norocul să-i cunoști, măcar din cărțile lor, adevărate cure de entuziasm, dacă n-avem fericirea de a-i cunoaște personal. Dar, cum spune Vila Matas, și adevărurile se inventează, pentru că atunci când scrii te lași dus de imaginație și adevărul se confundă cu visarea.

A murit în mai 2010. Avea nouăzeci și cinci de ani. S-a întâmplat că am mai văzut-o o dată. Nu așa cum plănuiam în scrisori și la telefon, în casa ei, printre cărți, ci în albeața distantă a unui salon de spital, în noiembrie 2009. Pe fereastra mare, se vedea un pin maiestuos, cu o coroană care ascundea cerul. Frunzele lui țepoase i se arătau ca niște bufnițe de coșmar, dar nu asta era partea cea mai rea. Neliniștitor i se părea că nu mai poate citi, că nu mai citea decât foarte greu, și astfel se abandona fără leac sorții implacabile. A nu mai citi echivala pentru ea cu a nu mai trăi.

Nu s-a stins acolo, sub ochii bufnițelor, s-a întors acasă, lângă rafturile bibliotecii ei pariziene. Și mă mângâi cu speranța că și-a regăsit paginile iubite, că și-a alinat poate sufletul cu Vocile lui Porchia, și a mai putut citi o vreme, până când cartea i-a căzut pur și simplu din mână.

Victoria DIMITRIU

Profesiune și vocație

Considerații privind manualele școlare utilizate în școlile românești confesionale din zona Orăștiei (1868-1918) – partea I

În viața școlară a secolului al XIX-lea, cele mai importante cărți erau abecedarele și *cărțile de citiri*, din o serie de motive: o mare parte dintre elevi urma doar cursurile școlii primare, nemaiajungând în contact cu manualele de gimnaziu; pentru cei mai mulți aceste manuale ofereau singura imagine asupra lumii, diferită de cea a familiei. Se poate spune, astfel, că manualele de școală primară aveau la cumpăna secolelor XIX-XX o importanță mai mare decât o au cele din ziua de azi.

Obiectivele acestor manuale erau precizate în îndreptarul metodic: prin parcurgerea lor, elevii trebuiau să fie capabili să exprime „lămurit, corect și în o limbă frumoasă, atât graiul viu cât și în scris tot ce știu despre un lucru, despre o ființă sau întâmplare oarecare”. Ca mijloace de învățare erau prevăzute exercițiile de „intuițiune”, scris - cititul, scrierea și exercițiile gramaticale, exercițiile de memorie și liberă reproducere, exercițiile de compunere.

Așadar, prin Legea nr. 38/1868 și prin Statutul șagunian din 1869, se stabilea și prevederea că manualele școlare erau asigurate tot de confesiunea religioasă care susținea școala. Prin urmare, în toată perioada Dualismului, Mitropolia Ortodoxă Română din Sibiu, precum și Episcopia Unită din Lugoj au făcut mari eforturi materiale și au angrenat un mare număr de intelectuali români – învățători, profesori, specialiști în alte domenii – pentru a edita manualele școlare care să fie folosite în procesul educativ din școlile confesionale ortodoxe sau unite românești. Necesitatea editării și răspândirii acestor manuale școlare se datora și faptului că procesul de învățământ, cunoștințele ce le dobândeau elevii trebuiau să fie unitare și adaptate la cerințele legislației, la progresele științifice din toate domeniile. Generațiile de școlari care absolveau aceste școli trebuiau să fie pregătite pentru necesitățile vieții de zi cu zi, iar cei mai buni dintre elevi, urmând școli superioare, să devină intelectuali, specialiștii în diverse domenii, chiar politicienii de care românii transilvăneni aveau atâta nevoie.

Dintre manualele școlare folosite în școlile românești confesionale, majoritatea erau compuse de autori ardeleni și erau tipărite la tipografia arhidiecezană din Sibiu. Cele mai răspândite erau manualele scrise de Zaharia Boiu, Ioan Popescu, Vasile Petri, Ioan Darius și alții.

Analizând conținutul manualelor, acestea ne apar interesante din mai multe puncte de vedere: structura acestora, tipul și frecvența subiectelor sugerează faptul că autorii intenționau să transmită un mesaj coerent care poate fi considerat imaginea a ceea ce credeau

Profesiune și vocație

autorii acestora că trebuie să devină un tânăr. Aceste manuale conțin în primul rând numeroase texte cu caracter informativ despre părțile corpului, despre simțuri, locuință, împărțirea timpului, anotimpuri, fenomene meteorologice, multe informații despre natură, despre îndeletnicirile specifice – mai ales muncile câmpului, grădină, legume, fructe, cereale – despre alimente, noțiuni simple de igiena vieții.

Pentru clasele mai mari, a III-a, a IV-a, textele sunt mai complexe, abordând subiecte legate nu numai de lumea înconjurătoare, ci provenite din geografie (relieful Ungariei), istorie (în special faptele eroice ale unor personaje cu aură de legendă ca Ioan de Hunedoara, Matei Corvin), științele naturale. Alături de textele care puteau conține și anumite aspecte despre realitățile lumii în care trăiau elevii, manualele conțineau numeroase povestioare moralizatoare ce sugerau un întreg set de valori considerate demne de respect. Astfel, dintre ideile întâlnite, o amintim poate pe cea mai importantă și anume atitudinea față de familie, comportamentul în cadrul ei, respectul față de părinți, supunerea în fața acestora, grija și dragostea față de ei. Alături de această idee o regăsim și pe cea de obediență față de adulți, idee prezentă, sub o formă sau alta, peste tot în manuale. De asemenea, manualele conțineau diferite motivații oferite elevilor pentru a învăța: motivații legate de calitatea de copil, prestigiul social adus de știința de carte, sentimentul național, datoria față de țară.

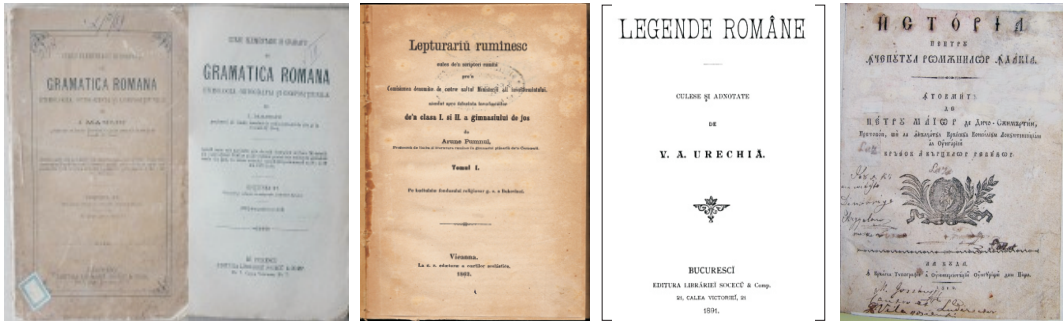
Așadar, având nu numai un caracter informativ, ci și unul formator, manualele școlare reprezentau o necesitate stringentă pentru desfășurarea activității educative în școlile confesionale, și nu numai. Tocmai de aceea se impunea ca fiecare școlar să beneficieze de manualele pe care învățătorii le foloseau la ore.

Cu toate eforturile făcute de forurile școlare arhidiecezane pentru asigurarea manualelor școlare necesare, acestea nu au fost niciodată în număr suficient sau să acopere toate domeniile. Pentru a sprijini învățământul confesional, a intervenit Astra, care prin propriul statut prevedea sprijinirea învățământului prin toate mijloacele de care dispunea. Astra s-a remarcat în toată perioada Dualismului austro-ungar prin editarea și răspândirea a mii de manuale școlare și mai ales de cărți de literatură, istorie, științifice care să doteze bibliotecile școlare și parohiale. De cele mai multe ori, aceste cărți erau donate în mod gratuit sau pentru un preț modic, știindu-se sărăcia în care se aflau majoritatea școlilor confesionale românești.

Apoi, multe manuale școlare folosite în școlile confesionale erau din cele primite de la frații de peste Carpați, din România, prin diferitele asociații și societăți culturale de aici, care sprijineau eforturile românilor transilvăneni pentru un învățământ național și o cultură proprie națională.

Dintre aceste manuale amintim aici: *Gramatica românească* de I. Manliu, București, 1892; *Convorbiri literare* de C. Negruzzi, Iași, 1894; *Lepturariul românesc* de Aron Pumnul, Viena, 1862-1865; *Istoria universală* de Ion Slavici, București, 1893; V. A. Urechia cu *Legende române*, București, 1894. De largă răspândire s-a bucurat și *Istoria pentru începutul românilor în Dacia* de Petru Maior, publicată la Budapesta în 1883.

Profesiune și vocație

Multe alte manuale școlare compuse de autori cu renume din Transilvania sau din România vor circula în școlile românești confesionale, precum cele scrise de Grigore Tocilescu, Onisifor Ghibu, Nicolae Iorga și alții.

Din raportul inspectorului școlar din Protopopiatul român ortodox Orăștie realizat în urma inspecției de la școala confesională ortodoxă din comuna Pricaz, reies manualele folosite de învățătorul din această școală: *În special cu respect la singuratecele obiecte de învățământ mai fac următoarele observări: la limba română pentru cetit se folosesc două feluri de manuale și adecă Legendariul de Z. Boiu și de I. Popescu, dar ce e mai mult pentru începători se folosesc două feluri de abecedare și adecă: „Abecedarul” de Paul Pönczy, tradus din unguresce foarte rău și „Abecedarul” lui I. Popescu, o împrejurare, cartea împedcă în mod simțitor progresul și în deosebi dezvoltarea minții și inimei în elev.*

Într-una din arătările tabelare din anul 1898 de la școala confesională greco-catolică din comuna Spini, cu filia Simeria, sunt menționate și manualele după care învățau elevii. Astfel, doctrina se studia după manualul lui Ioan Vancea, istoria biblică după Pop Gavrilă, limba română și gramatica după cărțile lui Ioan Popescu, matematica după Mocnic, iar istoria și geografia după manualul editat de *Comunitatea școlară din Blaj*. Câțiva ani mai târziu, în arătarea tabelară din anul 1901, învățătorul Gheorghe Chira relatează că manualele utilizate în predare sunt: la doctrină manualul lui Ioan Vancea, la istoria biblică, elementar și legendar manualul lui Pop Gavrilă, la aritmetică manualul lui Mocnic, iar istoria patriei și geografia se studiau după manualul editat de Comisiunea școlară din Blaj.

În același an la școala confesională unită din comuna Romoșel, cei doi învățători Avram Dubleșu și Adam Beseraba predau: doctrină după *Catehismul mic* de la Blaj, istoria biblică la fel, elementarul, legendarul și aritmetica după cărțile lui Ioan Popescu, istoria și geografia după manualele lui N. Popa, iar științele naturii după cartea lui Popovici Bârcianu.

Așadar se poate observa că în aceeași perioadă învățătorii de aceeași confesiune foloseau manuale diferite în procesul educativ al elevilor lor. Este și cazul învățătorului Ioan Răduțiu de la școala confesională greco-catolică din comuna Turdaș, care în anul școlar 1901/1902 preda doctrina după manualul lui Rațiu, istoria biblică după G. Pop, limba română și matematica după cărțile lui Ioan Popescu, în timp ce geografia și istoria erau predate după

Profesiune și vocație

manualul lui Ioan Dariu. Acest lucru se întâmpla și din cauză că manualele erau destul de greu de cumpărat și fiecare comunitate sau școală achiziționa manualele care erau mai puțin scumpe sau cele pe care le primeau în mod gratuit, cu titlul de donație, din partea unor societăți culturale, precum era Astra sau chiar a unor persoane fizice, care doreau să sprijine cultura și înțelegeau că acest lucru se poate face doar prin sprijinirea în primul rând a procesului de învățământ și a școlii elementare.

În *arătarea tabelară* pe tot Protopopiatul greco-catolic Orăștie sunt menționate la unele școli și manualele utilizate de către dascăli și elevii lor în desfășurarea procesului de învățământ. Astfel la școala confesională unită din Cugir se preda doctrina după Ioan Bob, istoria biblică după G. Rațiu, limba română se preda după cele două cărți ale lui Ioan Popescu, în timp ce celelalte materii, precum geografia, istoria, științele naturii se predau *pe baza învățământului intuitiv*. La școala din Mărtinești doctrina se preda după manualul lui Ioan Vancea, în timp ce limba română, istoria biblică, istoria patriei se predau după manualul lui Ioan Popescu, iar matematica după Mocnic. Învățătorul de la școala confesională unită din Romos folosea Catehismul de la Blaj în predarea doctrinei, manualul lui Ioan Popescu la orele de limba română, iar istoria era predată după Ioan Dariu, geografia și științele naturii după manualul lui P. Bârcianu. La școala confesională din Spini, se preda doctrina după manualul lui Ioan Vancea, istoria biblică după Pop Gavrilă, limba română după manualele lui Ioan Popescu, matematica după cartea lui Mocnic, iar istoria, geografia și științele naturale după manualele emise de Comisiunea de la Blaj.

În anul 1904 la școala confesională unită din Romos se preda: catehismul după manualul lui Alecsi, istoria biblică după cartea lui Gavril Pop, gramatica limbii române după manualul lui George Muntean, gramatica limbii maghiare după cartea lui Ponczy, *legendar român după Ștefan Pop, aritmetica după Munteanu, istoria patriei – cea din Blaș, constituțiunea patriei după Vasile Goldiș*, gimnastica, fizica și geografia după manualele lui Ioan Dariu, iar istoria naturală după Ilașcovici.

La școala confesională greco-catolică din Cugir, în conspectul școlar din anul 1909 se arată că se preda: catehismul se preda după Ioan Vancea, istoria biblică după Gavrilă Pop, abecedarul maghiar după *Legendariul* lui Vasile Goldiș, limba română după manualul lui Ioan Popescu, iar istoria, geografia și științele naturii după manualele lui Vasile Goldiș. Spre începutul Primului Război Mondial, manualele utilizate de învățătorii școlilor confesionale unite se modifică în linii mari, deși unele dintre ele sunt păstrate pe întreaga perioadă studiată. Ca urmare, în anul 1912 învățătorul școlii din Turdaș preda elevilor catehismul și istoria biblică după cartea lui Gavrilă Pop, limba română după manualul lui Stroia, iar limba maghiară, inclusiv partea de gramatică după manualul lui I. Vuia, matematica și științele naturii după manualele lui Ioan Dariu, iar geografia, istoria și constituția patriei sunt predate tot după cărțile lui Ioan Vuia, publicate la Sibiu.

Carmen DRĂGOI

Comunicarea și biblioteca în societate

Comunicarea a însoțit ființele vii încă de la apariția lor, marcându-le de cele mai multe ori viața, acțiunile și trăirile. Chiar și din punct de vedere anatomic ființa umană este construită pentru comunicare. Știm bine că buzele, dinții și limba ne ajută la articularea sunetelor. De aceea spunem că ființa umană ca ansamblu de – fizic, psihic și spirit – este construită pentru comunicare și relaționare.

Comunicarea presupune existența unui emițător și a unui receptor, primul fiind cel care construiește și transmite un mesaj cu scopul obținerii unui răspuns, a provocării unei reacții și cu scopul de a determina relaționarea între cei doi.

Fie că este directă sau indirectă, verbală sau nonverbală, comunicarea este imperios necesară stabilirii unei relații – socializării. Există limbaje bine stabilite cu ajutorul cărora comunicăm cu animalele, de asemenea comunicăm cu divinitatea, cea pe care o recunoaștem și căreia ne supunem. Comunicăm în mediul familial, pe stradă, la cumpărături, la școală, la locul de muncă, în situații organizate sau spontane, de fapt comunicăm tot timpul, uneori poate chiar involuntar. Acest proces se realizează prin gesturi, mimică, priviri, atitudine, nu doar verbal.

Nicio societate, indiferent cât de mare sau de mică ar fi ea, nu a putut și nu va putea exista și de asemenea nu se va putea dezvolta fără comunicare. La fel cum nu putem exista nici în afara culturii, deoarece aceasta a determinat continuu și nepuizabil, evoluția și istoria omenirii. Omul este o ființă, prin natura sa, culturală, el nu poate afla o identificare pe deplin satisfăcătoare, decât într-o cultură, acesta este mediul de evoluție și dezvoltare a omului. Numai având un grup la care să se raporteze și un lider cu care să se identifice, parcursul lui poate fi unul favorabil. Însă întotdeauna există posibilitatea ca actorul social să nu poată ajunge să facă parte din grupul social dorit, iar în acest caz el poate construi unul care să fie pe măsura dorințelor sale și care să-i satisfacă nevoile sociale și umane. (Lorenz Konrad, *Cele opt păcate capitale ale lumii civilizate*, București, Editura Humanitas, 2006, p. 71-87). Astfel se formează grupurile sociale, comunitățile, societățile, națiunile, pe baza practicilor sociale comune și în jurul unității culturale pe care o populație ajunge să și-o atribuie, la un moment dat, și cu care ajunge să se identifice.

Orice cultură se bazează pe sedimentarea informațiilor asimilate anterior, din generație în generație, dar și pe dobândirea de noi cunoștințe. Acest lucru este primordial și se realizează

Profesiune și vocație

prin gândirea conceptuală și prin limbajul cuvintelor, specifice omului, care oferă acestuia posibilități nelimitate de dezvoltare și transmitere a cunoștințelor dobândite individual. Păstrarea, înmagazinarea datelor, este mult mai importantă decât acumularea de noi date, care uneori datorită multitudinii lor se pot transforma într-un balast inutil. Spunem acest lucru deoarece ar trebui să ne gândim că am putea ajunge în imposibilitatea de a efectua noi cercetări, dar având datele deja înmagazinate, pe acestea le putem reactualiza și utiliza. Acesta ar putea constitui un semnal de alarmă și pentru pierderile materiale și spirituale pe care le-a suferit cultura tradițională.

Societatea reprezintă forma organizată de existență a fenomenelor vieții, de aici rezultând relațiile care se stabilesc între indivizi, actori sociali și instituții, precum și unitatea relațiilor sociale odată construite. O astfel de instituție, care exprimă unitate, relaționare, sociabilitate, educație, cunoaștere și informare și care trebuie să intervină și în selectarea informațiilor necesare utilizatorului este biblioteca.

Fie că o numim simplu *Biblioteca* sau folosim denumirea de *Centru de Informare și Documentare*, acesta trebuie să se constituie într-un liant între societate și informația de care are nevoie. Biblioteca este un ansamblu de oameni, simboluri, acțiuni, cuprinse într-o locație, un ansamblu de reprezentări, mai mult sau mai puțin subiective, construite de eventuali parteneri. Înainte de a ajunge la sediul unei biblioteci și de a-și construi o reprezentare proprie asupra acesteia, potențialul utilizator apelează la datele preexistente, dar doar de natură teoretică, despre bibliotecă, serviciile pe care le oferă și personalul acesteia; empiric, faptic, utilizatorul cunoaște biblioteca la primul contact cu aceasta.

Cea mai efectivă și eficientă cale de promovare a bibliotecii este chiar personalul – specializat, politic și eficient. Fiecare individ care face parte din colectiv contribuie la imaginea per ansamblu a bibliotecii. Departamentul de Relații cu Publicul din cadrul bibliotecii are aici un rol definitoriu în promovarea imaginii, deoarece de la mânătorul de carte, care deservește documentele din depozite, la bibliotecarul de la ghișeul de împrumut, care trebuie să dea răspunsuri la întrebările adresate și trebuie să aibă un comportament amabil, plăcut și până la serviciul de Informare Bibliografică care trebuie să ofere informații actuale într-un mod profesionist – întregul colectiv trebuie să fie conștient de faptul că practică o profesie care deservește publicul. Bibliotecarilor le revine datoria de a face accesibile și cunoscute bunurile materiale și informațiile prețioase pe care o bibliotecă le adăpostește. O carte are valoare numai dacă utilizatorul ajunge la ea, dacă îi răsfoiește paginile și descoperă sensurile cuvintelor așternute pe acele file, numai atunci cartea și-a îndeplinit menirea. În caz contrar, dacă o carte rămâne pe raft mulți ani, copertile păstrându-și strălucirea, paginile rămânând nepătate, colțurile neîndoite, valoarea ei este mult mai mică decât a uneia a cărei stare fizică este mult mai proastă.

Comunicarea ca proces care se activează în cadrul unei comunități și biblioteca pot fi transpuse prin relația de tip cerere și ofertă, iar cel care mediază această relație este bibliotecarul. El este dator ca împreună cu utilizatorul să: identifice informația de care acesta

Profesiune și vocație

din urmă are nevoie, să găsească informația, să o izoleze din multitudinea celor asemănătoare ei și să o transmită în cel mai scurt timp celui care a cerut-o. „Pentru că, într-adevăr informația nu e lectură și cu atât mai puțin cultură. Informația e un mijloc de lucru.” (Paleologu Alexandru, *Bunul-simț ca paradox*, București, Editura Cartea Românească, 2005, p. 97). Și pentru că vorbim de informație, trebuie să vorbim și despre Internet, poate cel mai rapid mijloc de promovare a acesteia. În momentul de față Internetul este accesibil aproape oricui, de aceea crearea unei pagini de web pentru bibliotecă este încă o cale de comunicare cu potențialii utilizatori, poate una care ar atrage mai mult tineretul. De asemenea Internetul oferă bibliotecii și posibilitatea de a-și promova serviciile oferite utilizatorilor, de a-și face publicitate. Marketingul de bibliotecă este unul dintre instrumentele de care bibliotecile se pot folosi pentru eficientizarea serviciilor de bibliotecă, astfel încât acestea să vină în întâmpinarea cerințelor utilizatorilor. Pentru a reuși să adaptăm serviciile bibliotecii la cerințele utilizatorilor și pentru a optimiza imaginea bibliotecii trebuie să aflăm care sunt așteptările publicului. În acest moment marketingul de bibliotecă și sociologia, prin metodele și tehnicile pe care le au la dispoziție, pot colabora. Prima metodă de lucru și cea mai la îndemână este observația directă sau participativă, de asemenea putem realiza o analiză a documentelor de bibliotecă, dar bineînțeles putem folosi și chestionarul sau ghidul de interviu ca instrumente de lucru. Se folosesc aceste instrumente tocmai pentru că avem nevoie de date cu un caracter personal mai pronunțat, care să scoată în evidență particularitățile utilizatorilor, pentru ca la rândul lor bibliotecarii și serviciile oferite să se poată plia pe necesitățile fiecăruia. Până la urmă, în ceea ce privește domeniul biblioteconomic se realizează o îmbinare de mai multe metode, tehnici și instrumente sociologice, pentru că datele de care avem nevoie trebuie să fie în același timp și cantitative, dar și calitative.

Când vorbim de cunoaștere, identificarea informației, asimilarea cunoștințelor, stocarea informațiilor și reactivarea lor la un anumit moment dat, implicit ne referim și la educație. Acesta este un alt domeniu cu care biblioteca trebuie să colaboreze foarte bine, deși datorită noilor medii purtătoare de informație, imaginea bibliotecii nu mai este atât de pregnantă cea a unei instituții indispensabile procesului de învățare. Tocmai de aceea strategiile de popularizare a bibliotecii și de atragere a utilizatorilor trebuie să capete o formă mai agresivă. Elevii, studenții, toți cei angrenați în sistemul de învățământ sunt atrași de nou, de modern, și tocmai de aceea biblioteca trebuie să le atragă atenția, deoarece ei dorind *noul* sunt și cei care vor transmite mai departe acest lucru. Prin ei biblioteca își va putea îndeplini rostul, acela de a capta și răspândi informația, care recirculând, va fi veșnic nouă.

Comunicare, cultură, istorie, societate, educație, marketing și din nou comunicare – pentru că tot ceea ce realizăm, bine sau rău, are la bază colaborarea și comunicarea. Respectarea și rememorarea trecutului, trăirea prezentului și deschiderea spre noi sunt îndemnuri de urmat într-o bibliotecă, acest *templu de cultură*, care trebuie mereu reinventat prin mijloace moderne.

Raluca LAZĂR

Profesiune și vocație

Programul Bilibionet în județul Hunedoara

Bilibionet este un program de cinci ani care le va facilita românilor accesul gratuit la informație, prin dezvoltarea unui sistem de biblioteci publice moderne în România. Prin cursurile de formare și tehnologia furnizată, Bilibionet va ajuta bibliotecile să asigure servicii în comunitățile locale sub forma unui parteneriat între IREX, Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR), Fundația EOS, autoritățile locale și naționale și bibliotecile din țară. Pentru a-și atinge acest obiectiv, Bilibionet se va concentra pe patru componente principale ale programului:

- ▣ *Facilitarea accesului public la informație;*
- ▣ *Pregătirea bibliotecarilor din bibliotecile publice;*
- ▣ *Promovarea valorii bibliotecilor pentru comunități;*
- ▣ *Asigurarea sprijinului guvernamental.*

(www.bilibionet.ro)

Programul Bilibionet cu o valoare totală de 26,9 milioane de dolari este finanțat de Fundația Bill & Melinda Gates, iar scopul său este să asigure accesul gratuit la informație prin introducerea tehnologiei moderne în bibliotecile publice.

Bilibionet Deva
(sala 1)

Bilibionet Deva
(sala 2)

Profesiune și vocație

Mai mult, până în anul 2014, peste 1.600 de biblioteci publice din România, majoritatea din zonele rurale, vor beneficia de calculatoare performante și rețele wi-fi prin programul Biblionet.” (*Noua imagine a bibliotecilor publice din România – rolul bibliotecii în dezvoltarea comunității*, Ministerul Culturii și Patrimoniului Național - Comunicat din 4 februarie 2010).

Programul Biblionet este accesat și coordonat, în județul nostru, de către Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara-Deva, cu sprijinul Consiliului Județean Hunedoara.

Fiind unul din cele șase centre pilot ale proiectului, în cadrul acesteia, funcționează încă din anul 2008 un serviciu modern de bibliotecă, al cărui scop este facilitarea accesului comunității la Internet.

Acesta a fost doar un prim pas, unul din cele mai importante obiective ale Bibliotecii Județene devenind implementarea acestui proiect în cât mai multe biblioteci publice din județul Hunedoara (comunale, orașenești și municipale), astfel încât până în anul 2013 întregul județ să beneficieze de acces la informație prin intermediul calculatoarelor cu Internet pentru public (CIP).

Ca urmare, în cea de-a doua rundă a Programului Biblionet, 20 de biblioteci publice au fost beneficiarele fondurilor alocate de Fundația Bill & Melinda Gates, finanțatoarea acestui proiect. De asemenea, bibliotecarii din aceste localități au participat la cursuri de *IT și administrarea calculatoarelor cu Internet pentru public* organizate prin intermediul Centrului de Perfecționare al Bibliotecii Județene.

Profesiune și vocație

Desigur, drumul până aici nu a fost ușor și a fost parcurs alături de o echipă al cărei lider este directorul-manager Ioan Sebastian Bara, grație căruia, instituția a pus la dispoziție resursele necesare pentru deplasarea în județ, comunicarea cu autoritățile locale și implementarea efectivă în teritoriu a proiectului.

Coordonatorul proiectului, Daniel Oprean, asigură legătura permanentă cu IREX România și firma furnizoare de echipament, „eta-2u”.

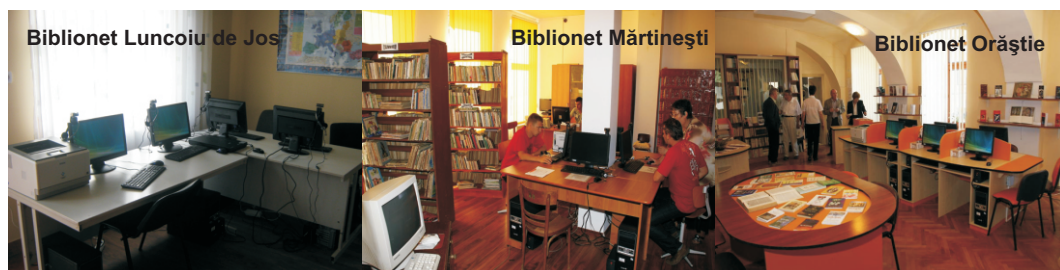
Trainerii Mariana Marian și Simona Lőcsei au parcurs un program de pregătire în domeniul formării profesionale, atestat de CNFPA. Finanțarea acestui curs a fost

Profesiune și vocație

asigurată prin Programul Biblionet. Rolul trainerilor este acela de a asigura instruirea și îndrumarea bibliotecarilor în administrarea acestui nou serviciu de bibliotecă.

Implementarea proiectului a început cu faza de analiză a resurselor bibliotecilor din județ și mai ales a dorinței autorităților locale de a beneficia de oportunitățile oferite de Programul Biblionet, vizitându-se pentru evaluare 38 de biblioteci din județ.

A urmat o perioadă de întocmire a documentației la nivel local, documentație care constă în semnarea de către primarul localității a unui acord de principiu privind asigurarea condițiilor minime prevăzute în proiect și completarea unui formular de aplicație cu date despre finanțarea și activitatea bibliotecii, modul de încadrare a bibliotecarului, contacte etc.

Această documentație a fost prelucrată electronic și transmisă Fundației IREX România de către coordonatorul de proiect.

În luna martie 2010, au fost anunțate județele care vor beneficia de finanțare în această etapă, printre care și județul Hunedoara, care a fost inclus între primele șase.

În vederea stabilirii detaliilor parcurgerii etapelor următoare, au urmat o serie de întâlniri și mese rotunde organizate de IREX, la care au participat membrii echipei de implementare a proiectului. Trainingul pentru formatori a fost organizat la Brașov în perioada 10-21 mai 2010.

Pentru bibliotecarii din județ, cursurile au avut loc pe trei grupe, fiecare grupă beneficiind de o săptămână de pregătire în vederea organizării noului serviciu care presupune accesul la Internet.

Profesiune și vocație

Una dintre cele mai importante etape a fost primirea calculatoarelor în bibliotecile din județ. Acest lucru s-a întâmplat în perioada 29 iulie-3 august și s-a făcut sub stricta supraveghere a coordonatorului de proiect care a fost prezent la recepția echipamentelor în fiecare bibliotecă. De asemenea, a supravegheat întocmirea și semnarea documentației.

Pachetul de programe conține: Sistemul de operare Windows Vista, Office 2007, sistemele de securitate *Windows® SteadyState™ 2.5* și *Microsoft Security Essentials*, precum și un pachet de programe educaționale *Intuitext* destinate învățării diferitelor discipline pentru clasele V-VIII.

Bibliotecile comunale: Blăjeni, Beriu, Brad, Bretea Română, Certeju de Sus, Dobra, Ghelari, Luncoiu de Jos, Mărtinești, Orăștioara de Sus, Romos, Râu de Mori, Vața de Jos și Vețel au fost dotate cu câte patru calculatoare, cele din Orăștie și Hațeg cu șase calculatoare, cele din Petroșani, Petrila și Vulcan cu câte opt, iar cea din Hunedoara cu 10 calculatoare.

De asemenea, fiecare dintre acestea, au primit camere web, căști, câte un scanner, o imprimantă, un proiector și un ecran de proiecție.

În partea a doua a lunii septembrie vor avea loc lansările oficiale ale noilor servicii oferite de aceste biblioteci în cadrul Programului Biblionet - Lumea în biblioteca ta, după care echipa *Biblionet* din Biblioteca Județeană va trece la o nouă evaluare a bibliotecilor, din județ, rămase pentru o nouă etapă de integrare a acestora în acest program.

Mariana MARIAN

Profesiune și vocație

Pași spre viitor...

După ce, la 19 iunie 2008, în prezența autorităților județene a fost deschis centrul-pilot Biblionet la Biblioteca Județeană „Ovid Densusianu” Hunedoara Deva, iată că, printr-un efort susținut, printr-o bună colaborare cu autoritățile locale (Consiliul local, Primărie) și bibliotecari, aceasta a reușit să asigure intrarea în Programul Biblionet a încă 20 de biblioteci publice din județul Hunedoara. Ca urmare, pe lângă valoarea dotărilor cu echipamente pentru aceste biblioteci în sumă de 143.000 \$, sumă provenită de la Fundația Bill&Melinda Gates și care situează județul nostru pe locul I între județele câștigătoare, consiliile locale au aprobat la rândul lor sume importante de bani care au schimbat înfățișarea bibliotecilor atât la exterior, dar mai ales la interior, astfel încât este o adevărată plăcere să le treci pragul.

Ne face o deosebită bucurie că o parte din cele 20 de biblioteci au organizat deja, în a doua jumătate a lunii septembrie, deschiderile oficiale la care au participat pe lângă cei implicați și oficialități locale, profesori, elevi, membri ai comunității locale.

În cadrul acestor manifestări au avut loc demonstrații practice pe echipamentele din dotare, urmate de mici programe artistice susținute de prietenii ai bibliotecii.

Lansarea oficială în cadrul bibliotecilor a acestor servicii noi, *CIP - calculatoare cu Internet pentru public*, s-a constituit în adevărate momente de sărbătoare în comunitățile locale.

Iată cum, în bibliotecile hunedorene se deschid ferestre către întreaga lume!

Ioan Sebastian BARA

Prin marile biblioteci ale lumii

Biblioteca lui Matei Corvin, Biblioteca Corvina

Matei Corvin și soția sa Beatrix de Aragon

nu putea să se bucure de o apreciere mai mare un conducător care pe lângă virtuți militare vădea și înțelepciune.

Este important de relevat faptul că umanismul italian trece dincolo de granițe, în Europa de dincolo de Alpi, mai întâi în Ungaria. Acest lucru se datorează nu în ultimul rând personalităților precum Vitéz János, Janus Pannonius și regelui Matei Corvin. În acea vreme, clădirea destinată cărților de la curtea împăratului romano-german era goală, nu se găseau în ea decât câteva vechi codex-uri medievale în dulapuri în care păianjenii își țeseau pânza. În schimb, suveranul ungar, care împreună cu fratele său, Hunyadi László, a fost educat de către Vitéz János, a învățat încă de tânăr să iubească și să prețuiască științele readuse la lumină de umanism, prin intermediul cărților. Vitéz János însuși era posesorul unei impresionante biblioteci, cu cărți procurate în majoritatea lor din Italia, din Florența. În orașul Medicilor cărțile se editau în număr mare. Tiparul tocmai fusese inventat, încă nu era foarte răspândit, motiv pentru care negustorii de cărți angajau numeroși așa-numiți scriitori pentru multiplicarea textelor, tocmai ca să poată satisface

Înțelepciunea regelui Matei Corvin era renumită în Europa acelor timpuri, în special în Italia. Era numit *Rex sapientissimus*, adică regele cel mai înțelept. În Italia secolului XV, a *quattrocento*-ului, înțelepciunea era o virtute extrem de apreciată, știut fiind că reprezentanții noului curent, al umanismului, slujeau ei înșiși Sapienția, adică știința și înțelepciunea, erau adepții înfocați ai acestor valori. Voiau să cunoască și să-și însușească știința și limba anticilor, greaca și latina, și să le folosească în propria lor viață și activitate. De aceea, în epocă,

Petrus Ransanus: *Epitoma rerum Hungaricarum*, 1490-1492, Napoli, (pergament).

Prin marile biblioteci ale lumii

Marius C. Victorinus:
Commentarii in Ciceronis librum de inventione,
înainte de 1462, Ungaria, (pergament).

vreme. Potrivit mărturiilor contemporanilor, pe atunci, în Florența, toți copiiștii lucrau numai pentru regele Ungariei care îi răsplătea generos. La moartea regelui (6 aprilie 1490) mai multe sute de codexuri se aflau în lucru, codexuri care, din păcate, n-au mai ajuns în Ungaria. Urmașul lui Matei Corvin, Vladislav al II-lea (1490-1516, regele Boemiei – *n.red.*) n-a putut plăti aceste codexuri din cauza crizei financiare care se instalase și se perpetua. O parte din codexurile destinate lui Matei au ajuns în proprietatea familiei Medici, 30 dintre ele fiind de curând identificate de către istoricul de artă italian Angela Dillon Bussi.

Majoritatea codexurilor care au ajuns la Buda au fost decorate de renumitul miniaturist florentin Attavante degli Attavanti, cel care a dominat piața de carte florentină după retragerea

setea de cunoaștere a cititorilor. În acea vreme, la Florența, cel mai renumit librar era Vespasiano da Bisticci. Acesta, spre sfârșitul vieții, când s-a retras din viața activă și și-a scris amintirile, a pomenit despre cei mai buni clienți pe care i-a avut. Între aceștia erau și doi episcopi unguri, Janus Pannonius și Vitéz János. Se poate trage, așadar, concluzia că alături de acesta din urmă a învățat tânărul Matei dragostea de cărți. Nu e exclus ca, inițial, episcopul să-l fi și sfătuit pe rege în selectarea cărților pe care le cumpăra.

Biblioteca regelui, sau Bibliotheca Corvina, cum a numit-o Bonfini, s-a constituit de-a lungul a multe decenii și a devenit o colecție inegalabilă, strălucită, a cărei amintire nu s-a stins nici astăzi. La început, veneau la Buda manuscrise mai simple din Italia. Sosirea reginei Beatrix, în 1476, a dat un avânt puternic colecției regale care până prin anul 1480 a dobândit proporții incredibile pentru acea

Georgius Trapezuntius, Rhetorica,
cca. 1480, Atelierul din Buda al lui
Francesco Castello d'Ithallico, (pergament).

Prin marile biblioteci ale lumii

M. Fabius Quintilianus, *Institutionum oratoriarum libri XII*, 1460-1470, Umbria

lui Vespasiano da Bisticci. Pentru ca biblioteca să se îmbogățească în ritm mai rapid, regele a înființat și la palatul de la Buda un atelier de copiat și decorat cărți, atelier în care lucrau și miniaturisti italieni. Conducătorul acestui atelier era Francesco Castello d'Ithalico, cel care în anii '80 ai secolului XV reprezenta în decorația de carte așa-numitul stil lombard, din nordul Italiei. Numele lui ne este cunoscut grație aceluia minunat breviar, carte de rugăciuni a preoților, pe care l-a decorat pentru Kálmáncsehi Domokos, preluat din Székesfehérvár (vechea Alba Regia – *n.red.*). Cu toate că decoratorii de carte din secolul XV își semnavă rar lucrările, Francesco și-a semnat totuși opera și se poate presupune că era și foarte mândru de ea. Și la Buda se realizau, deci, codexuri, chiar în scriptoriumul mănăstirii Ordinului Sfântului Paul de la Budaszentlőrinc, din apropierea capitalei. Și în atelierul copiştilor se copia numeroase cărți pentru regele Matei care era în relații de prietenie cu călugării acestui ordin. Le-a și dat cu împrumut un frumos manuscris de botanică, iar călugării au făcut în interiorul lui însemnări despre denumirile unguerești ale plantelor reprezentate în carte și au anexat și două rețete de uz veterinar. Acest codex se păstrează astăzi în Bibliotheca Casanatense din Roma.

În preajma anului 1480, colecția regală de cărți se găsea în grija unui bibliotecar originar din Parma, Taddeo Ugoletto, care îndruma și achiziția sistematică de carte. Se achiziționau cu prioritate autori antichi și lucrări de patristică. Codexurile erau scrise în mare parte în limba latină, dar se găseau și manuscrise grecești, ceea ce reprezenta o raritate pentru bibliofilia acelor timpuri. Matei însuși răsfoia cu predilecție lucrări de istorie, tratate de construcții și lucrări de istorie militară.

Codexurile aveau o legătură realizată artistic, pe copertă fiind reprezentată stema regală. Acest

Thuróczi János: Chronica Hungarorum,
1488, Theobald Feger, Erhard Ratdolt, Augsburg, (pergament).

Prin marile biblioteci ale lumii

semn de recunoaștere facilitează și astăzi munca cercetătorilor care sunt preocupați de identificarea exemplarelor numite *corvina*. Acestea aveau coperte din catifea, mătase de culoare violet, roșie, verde și albastră, sau din piele aurită. Legătorul de cărți era și el un meșter din Italia și, în opinia cercetătorilor, în biblioteca lui Matei Corvin s-a folosit pentru prima dată în legătoria europeană de carte, în mod sistematic, decorația prin imprimarea cu aur.

Dezvoltarea impetuoasă a Bibliotecii lui Matei Corvin, deși întru totul demnă pentru biblioteca unui suveran, ascunde totuși destule secrete. Este surprinzătoare sistematizarea de mare amploare a bibliotecii, iar caracterul ei științific este și el impresionant. Există câteva cauze concrete în spatele acestor strădanii, cauze pe care le bănuim doar. Biblioteca lui Matei Corvinul nu era o bibliotecă cu profil umanist cum era, bunăoară, biblioteca lui Vitéz János. Acesta din urmă își procura cărțile în primul rând pentru că avea nevoie de ele. Învăța din ele, lucra cu ajutorul lor, cu ajutorul lor își redacta scrisorile în calitate lui de cancelar, episcop, arhiepiscop. Biblioteca lui Matei, însă, se deosebea de biblioteca acestuia pentru că, desigur, biblioteca unui suveran este altceva. În acea epocă a Renașterii, ea avea în primul rând o funcție de reprezentare, moda vremii era ca toți principii italieni care se respectau să fie și posesorii unor biblioteci fastuoase. Iar Matei îi „imita” pe milanezii Sforza, familia D’Este din Ferrara, pe napolitanul Alfonso de Aragon, papii de la Roma, pe florentinii Medici și în

Johannes Damascenus, *Sententiae* - Anselmus Cantuariensis, *Opera*, 1485-1490. Florența.
Atelierul lui Attavante degli Attavanti, (pergament).

Prin marile biblioteci ale lumii

mod deosebit pe Federico da Montefeltro, duce de Urbino. Dar dincolo de simpla funcție de reprezentare, cercetătorii au mai pus în lumină și un alt motiv pentru care și-a dezvoltat o bibliotecă atât de impresionantă. Matei nu avea un moștenitor legal, de aceea în ultimii ani de domnie s-a străduit să asigure succesiunea tronului fiului său natural, Ioan Corvin (1473-1504). I-a și găsit o mireasă de rang înalt din Italia, pe milaneza Bianca Maria Sforza. Așadar Matei, care era în primul rând regele Ungariei și nu îi luase drept model pe condottierii italieni, ajunși principii din căpeteniei de mercenari, adoptase de dragul fiului său modelul italian de alcătuire și dezvoltare a bibliotecii. Nu știm însă cu exactitate ce a vrut să realizeze în acest fel. Poate dorea să-și facă fiul competitiv cu cei mai imozanți și mai cultivați suverani europeni și în acest scop biblioteca i-ar fi slujit de instrument de legitimare? Pe filele pictate ale codexurilor apare frecvent numele principelui Ioan Corvin, iar întreaga iconografie a codexului *Philostratos* din biblioteca regală prefigurează domnia plină de glorie a acestuia. Diferitele motive și intenții probabil că s-au întrepătruns și au dat naștere acestei strălucite colecții regale bibliofile.

E dificil de estimat mărimea bibliotecii, se pare că existau în jur de 2.000 - 2.500 de volume, iar după aprecierea contemporanilor o întrecea doar Biblioteca de la Vatican cu cele circa 5.000 de volume ale ei. Din aceste 2.000 - 2.500 de codexuri, ne-au rămas în jur de 200 de exemplare de *corvina* autentice răspândite în diferite biblioteci din lume. Din fericire, au rămas tocmai acele exemplare care

Johannes Bessarion, *De ea parte Evangelii*, 1450-1470, Umbria.

Prin marile biblioteci ale lumii

Flavius Philostratus, *Opera - Philostratus, Lemnius Imagines, 1487-1490, Florența, (pergament).*

Corvinele ce provin din biblioteca regelui Matei Corvin fac parte din comorile cele mai prețuite ale bibliotecilor europene. Din 2005, Biblioteca Corvina figurează pe lista UNESCO - Memory of the World, ca o culme strălucită a culturii europene. Avem datoria să-i păstrăm și să-i cultivăm memoria.

ZSUPÁN Edina -
Departamentul de manuscrise
al Bibliotecii Naționale „Széchényi”
din Budapesta.

Imaginile au fost publicate cu acordul scris al domnului FÖLDESI Ferenc, Șeful Departamentului de manuscrise al Bibliotecii Naționale „Széchényi” din Budapesta, căruia îi mulțumim pe această cale.

după moartea lui Matei Corvinul au fost scoase din bibliotecă, au fost făcute cadou sau au fost furate. Dintre *corvinele* rămase la Buda, o parte au fost luate drept captură de turci și duse la Istanbul, majoritatea codexurilor însă au fost distruse. Există mărturii despre faptul că Maria, văduva regelui Vladislav al II-lea, auzind despre dezastrul de la Mohács, a început să salveze comorile palatului dar mai multe vapoare supraîncărcate s-au scufundat în Dunăre. Atunci au pierit și numeroase *corvine*. Maria a reușit să salveze o superbă carte de rugăciuni decorată de florentinul Attavante degli Attavanti și s-o ducă cu ea la Bruxelles. Aici, splendidul manuscris a fost ținut la o asemenea cinste încât vreme de secole conducătorii din Țările de Jos pe acest codex își depuneau jurământul de investitură. Iar momentul jurământului era consemnat de fiecare dată pe foile goale ale codexului.

Johannes Chrysostomus, *Homiliae in epistolas S. Pauli, 1485-1490, Florența, (pergament).*

Note de drum

Compiègne - pădurea cu o istorie de 15 secole, unică în lume

La numai 80 de km nord de Paris, în departamentul Oise, delimitata de trei râuri (Oise, Aisne si Automne) si în vecinatatea orasului si a palatului ce poarta acelasi nume, se întinde pe o suprafata de 14.417 ha fosta padure regala Compiègne. Ca marime, ea este a treia din Franta continentala.

Padurea acopera compact o câmpie relativ plana si uniforma, situata la altitudinea de 40 m, cu numai câteva delusoare înalte de 120-150 m, denumite impropriu „munti”. Beneficiind de un climat cu influente oceanice, dar si continentale, de soluri relativ fertile si de precipitatii modeste, dar repartizate uniform pe anotimpuri, arborii ating aici dimensiuni si vârste maiestuoase atunci când sunt lasati de om sa-si deruleze ciclurile lor normale de viata multiseculara. Întâlnim aici codri falnici de fag (pe 41 % din suprafata), de stejar si

gorun (pe 27 %), dar si arborete de carpen, pini plantati si alte specii de foioase. Patrimoniul natural al padurii este atestat de prezenta a 6.600 de specii de animale, 5.600 de specii de plante si ciuperci, de 19 arbori remarcabili, printre care o tisa de peste 900 de ani si un stejar de 750 de ani. Aceasta exceptionala biodiversitate este confirmata si de situl Beaux-Monts de pe colina cu acelasi nume, unde, pe numai o suta de hectare, cresc o mie de stejari de peste 400 de ani si tot atâta fagi de peste 200 de ani în ambianta carora se întâlnesc multe specii rare si protejate de insecte, pasari, mamifere si ierburi. Dar situl Beaux-Monts are nu numai o mare valoare ecologica, dar si una peisagistica, motiv pentru care, înca din 1854, a fost declarat, ca si Padurea Fontainebleau, „rezervatie artistica”, la cererea pictorilor din faimoasa Școala de la Barbizon.

Istoria de 15 secole a padurii Compiègne, care la origini s-a numit Padurea Cuise, se împleteste cu însasi istoria Frantei si a suveranilor ei.

Când romanii condusi de Cezar ocupa Galia (59-51 î.Hr.), o imensa padure primitiva se întindea de la nord de actualul Paris, pâna în Muntii Ardeni. Printre putinele masive paduroase ce au supravietuit defrisarii masive declansate atunci si continuate de-a lungul secolelor se numara si Compiègne.

Note de drum

Domeniu public al regilor franci (domeniu al Coroanei), padurea Compiègne se impunea, datorita întinderii ei si vecinatatii vilei regale din orasul omonim, drept cea mai indicata pentru organizarea marilor vânatori regale. Clovis I (465-511) venea aici sa vâneze mistreti înarmat cu o lance, iar mult mai târziu, bunul rege Dagobert (631-634) vede la o vânatoare o cruce de zapada si înfiinteaza aici un schit si un sat.

Padurea a fost protejata de aproape toti regii si împaratii Frantei, înca de pe vremea lui Carol cel Mare (768-814), care a destinat-o oficial vânatorilor regale si i-a delimitat hotarele prin borne înalte si vizibile.

În secolul X-XII, când alté castelè și palatè erau abandonatè, modèsta rêședință dè la lizièra pădurii Compiègnè a fost mènținutà și rênovatà dè douà ori, tocmai pèntru a dèșervi vânàtorilè rêgalè. Mai mult, Philippè II Augustè (1180-1223) punè bazèlè unèi administratîi forèstièrè (Eaux èt Forêts), cumpără sènioria Pierréfonds, în carè ducèlè Charlès d'Orléans va construi, la 1390, o

ènormă fortàrèață dâràmâtà ultèrior dè Richèlièu. Mult mai târziu, satul este cumparat de Napoleon Bonaparte, iar Napoleon al III-lea începe restructurarea fostei fortarete prin arhitectul Viollet-le-Duc.

Dacà Philippe Auguste (în jurul anului 1180) pune aici bazele unei administratii forestiere initiale, subordonata Serviciului Ape si Paduri, abia Francisc I (1515-1547) este primul suveran care întreprinde lucrari forestiere deschizând în padure drumuri radiale ce porneau din punctul numit Puits du Roi, iar calugarii din abatia Saint-Corneille planteaza stejarii de pe Beaux-Monts.

Șub Ludovic al XIV-lea (1643-1715), la insistentele ministrului Colbert, se aplica si aici o severa politica de protejare la nivel national a padurilor. Șe planteaza suprafete goale, se deschide traseul Marelui Octogon si alte 54 de drumuri forestiere în paduri si se amplaseaza celebrii stâlpi de rascruce din lemn de stejar la fiecare intersectie de drumuri, cu indicatoare spre vecinatati si o sageata rosie ce arata calea spre Palat.

Pasionat de vânatorile de vara, tânarul Ludovic al XV-lea (1715-1774) ordona, în 1728, executarea unor amenajari cinegetice (parchete pentru salbaticieni), dar si silvice (împrejmuirea suprafetelor în curs de regenerare, spre a fi ferite de vânat) si deschide 229 de drumuri noi. În urma extragerii lemnului doborât de furtunile din anii

Note de drum

1671, 1691, 1701 și 1721, populațiile de cerbi, capriori și mistreți cunosc o creștere considerabilă.

După Revoluția franceză de la 1789, Castelul Compiègne devine reședința familiei Bonaparte, iar când în 1804, Napoleon devine împărat, acesta ordonă deschiderea prin pădure a unei alei largi, lungi de 4,3 km între Palatul Compiègne și situl Beaux-Monts, pentru a-i aminti soției sale de origine austriacă, Marie-Louise, perspectiva de la Palatul Schönbrunn din Viena, cu care era familiarizată.

Napoléon al III-lea (1850-1870) dispune reconstrucția Castelului Pierréfonds și a unui pavilion pe

Vestigii galo-romane la Orrouy

Rețeaua de drumuri forestiere din pădure (1931)

margină Lacului Saint-Pierre pentru împărăteasa Eugénié. Totodată, el inițiază și urmărește îndepărtat efectuarea unor săpături arheologice pe tot cuprinsul pădurii, scotând la lumina numeroase vestigii galo-romane, preromane și din Evul Mediu, drumul roman cu necropole, teatre și terme.

După anul 1870, Compiègne devine pădure de stat, fiind administrată în prezent de către Oficiul Național al Pădurilor.

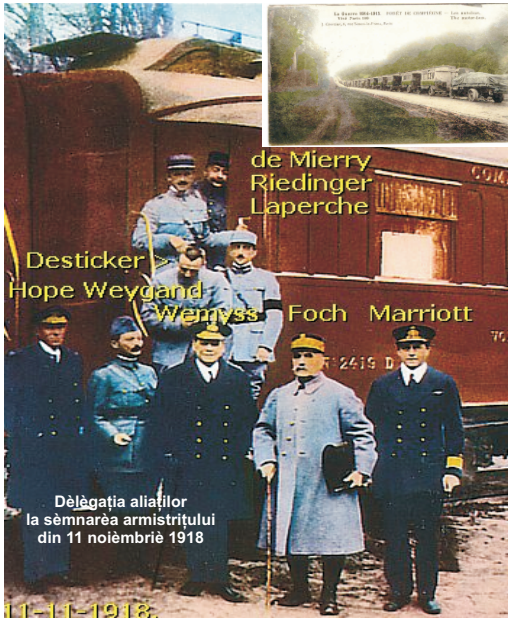
Astăzi, în Pădurea Compiègne nu se mai aude latratul câinilor gonasi, nu mai există agitația vânătorilor și nu se mai aud împuscăturile acelor vremuri, iar fastul scenelor de vânătoare de atunci îl regăsim numai în tablourile și goblenurile enorme din salile palatului. Vânătorilor regale le-au luat locul activități sportive de echitație și întrecerile hipice, inclusiv un campionat mondial de anduranță ecvestră.

În schimb, se păstrează intactă rețeaua unică în lume a drumurilor forestiere deschise în decursul timpului, ce însumează o lungime de 1.200 km și cele 311 răspântii în forma de stea, botezate fiecare cu un nume propriu și dotate cu clasicii stâlpi uniformi pe care sunt fixate aripioare indicatoare spre vecinătăți. Datorită lor, este imposibil să te ratacești în pădure și în imensul labirint al drumurilor.

Furtunile repetate din anii 1984, 1987, 1988 și 1990 au produs doborâturi de arbori dispersate în întregul masiv, impunând evacuarea acestora, reîmpăduriri, dar și lasarea unor suprafețe în care natura sa se refacă singură.

În schimb, războaiele și în special ultimele conflagrații mondiale și-au pus amprenta asupra pădurii. În campania din 1914-1918, între finele lunii august 1914 și noiembrie 1918, pădurea a fost teatru de operațiuni militare, fiind străbatută de armatele germane în ofensivă și retragerea lor. La 11

NOTE DE DRUM

noiembrie 1918, Compiègne devine orasul armistiului semnat de delegatia germana în vagonul feroviar al maresalului Foch, vagon garat pe o linie în punctul Rethondes (Poiana Armistiului). În schimb, la 22 iunie 1940, în urma ofensivei armatelor germane, Franta este nevoita sa semneze capitularea în acelasi loc, într-un vagon din aceeasi serie, dupa care germanii distrug marturiile primului armistiuiu.

În Padurea Compiègne au luptat si murit multi patrioti din Rezistenta franceza, inclusiv forestieri, în memoria carora în 1995 a fost ridicat un monument.

În apropierea raspântiei Bellicard din vecinatate, o stela funerara aminteste faptul ca la 17 august 1944 din locul respectiv a plecat ultimul tren cu 1.200 de patrioti francezi catre lagarul mortii de la Buchenwald.

Şunt nenumarate obiective turistice demne de vizitat în Padurea Compiègne si în împrejurimile acesteia.

O simpla enumerare cuprinde: cele 32 de cantoane silvice vechi, cladite începând cu secolul XII - adevarat patrimoniu arhitectural; magnificul Palat Compiègne, resedinta preferata a lui Napoleon al III-lea, cu muzeele si salile lui cu mobilier de epoca si valoroase picturi, goblenuri si sculpturi. În anexele palatului functioneaza un muzeu al vehiculelor pe roti si al turismului. Parcul castelului cu sculpturi inspirate din Antichitate, o gradina franceza pe cinci terase si un mare parc întins pe 700 ha între gradina si Padurea Compiègne întregesc aceasta enumerare.

Padurea Compiègne este multifunctionala, ea având o deosebita importanta economica (producatoare de lemn valoros), ecologica (depozitara a unei exceptionale biodiversitati), peisagistica, sociala (spatiu verde de recreere si sport), dar si istorica, datorita celor 15 secole de existenta. Şe înţelege de la sine faptul ca armonizarea atâtor interese contradictorii si uneori chiar exacerbate în gospodarirea ei constituie o misiune dificila pentru silvicultorii de aici, mai ales în contextul actualei crize.

Sursă: Jèan-Claudè dè Malsy, Langèxpèrt Ed. 2003;

Emmanuèi Michau, 2010: Arborèscèncès Nr. 87, 2000; Forèts Magazinè Nr. 15, 2005; ONF, 2009.

Ştelian RADU

Universul Mariei Miertoiu - respirația unui înger

Galeriile de Artă ale municipiului Hunedoara au găzduit în această vară un florilegiu de tablouri din creația artistei Maria Miertoiu, fiecare tablou fiind o poartă de intrare, prin imagine și culoare, în lumea fascinantă a artei. Lumină, seninătate, armonie, echilibru, profunzime sunt axele principale ale creației acestei artiste datorite din plin cu har și talent.

Lumina caldă a unui amurg de vară și-a așternut razele pe fiecare tablou și a pus în valoare și mai mult mesajul pe care pânzele ei încercau să-l transmită publicului. Marile cicluri ale creației Mariei Miertoiu, temele recurente care au însoțit-o de la primele lucrări au fost excepțional puse acum în valoare, în acest moment al deplinei maturității artistice. Poate nu e deloc o întâmplare că aceste motive majore sunt în număr de șapte, număr egal cu zilele Creației, ale Genezei: mâini, autoportret, căpițe, lumea vegetală, flori, genesis, peisaj. În creația artistei totul este devenire, totul curge ca într-un simbol heraclitian și totul se sublimază în artă de esență pură.

Șapte teme mari, șapte motive de interogație, de căutare, de iscodire a dedesubturilor unei gestații artistice care izvodește capodopera. Mâini împreunate a rugă, mâini protectoare, mâini sfinte, mâini marcate de trudă, mâini ce însoțesc gândurile sunt tot atâtea ipostaze ale unei matrice primordiale pe care artista o simte și o sublimază pe pânzele ei. Iar chipul propriu, autoportretul pe care și-l oferă spre cunoaștere este chintesența unei personalități pentru care exprimarea devine necesitate vitală, poartă de intrare spre sufletul celor ce vor să se împărtășească din arta Mariei Miertoiu. Căpițele, un alt motiv recurent, abordat din varii unghiuri și concepții, se dezvăluie în culori vii, culori de soare și foc, cu reverberații multiple, așa cum se pot vedea doar în sudul Franței, în lumina unică din Provence. Spun acest lucru ca un martor care, cu ani în urmă, am avut prilejul de a urmări pe viu momente de creație ale artistei în satele pline de farmec din

Aniversări, comemorări, evenimente

apropierea orașului Toulon și privirea ei plină de bucuria unică de a se inspira din lumina extraordinară a aceluia colț de lume. Văzând acum căpițele, ca niște rostogoliri de purpură și aur, am re trăit clipele unice din acea primăvară timpurie petrecută pe malul Mediteranei, luminate de un soare care nu poate fi descris în cuvinte. Dar căpițele Mariei Miertoiu, cu figura Maicii Domnului și imaginea crucii bizantine în miezul lor, sunt și „o maternitate universală”, cum le percepe scriitorul Radu Ciobanu. Peste căpițele Mariei Miertoiu pare că trece un înger cu aripile bătând ușor, abia perceptibil.

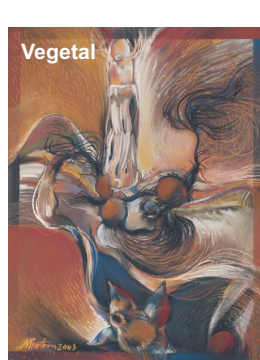
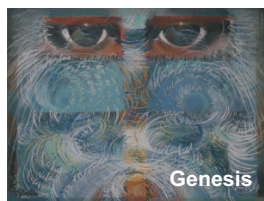
Florile, vegetalul, fluxul vital ce pulsează în seve, contorsionările de frunze și vrejuri, petalele ce dansează parcă ritualic fac din freamătul biologic un act artistic. Aici se observă mai bine ca oriunde căutările stilistice ale artistei, compunerea îndrăzneată și cu atât mai fascinantă între toate tehnicile pe care acum, la deplina maturitate, le stăpânește deja în mod măiestrit. Echilibrul, armonia, muzicalitatea, onirismul abia perceptibil al acestui autentic „vis vegetal” devin axe fundamentale în creația artistei.

Extrem de ofertantă tematic, greu de transpus pe pânză, dar cu atât mai ispititoare pentru paleta unui artist, tema genezei concretizează interogațiile pe care artistul-filosof, creatorul-gânditor vrea să le deslușească în permanență. Este zona în care semnele par, într-adevăr, a fi ascunse peste tot, iar artistul pornește în căutarea lor într-o descifrare, pe un drum inițiativ. Maria Miertoiu face acest drum cu pas măsurat, caută semnele primordiale, le surprinde esența și o transmite mai departe. Pentru că, la urma urmei, actul creației este o dăruire permanentă, o veșnică autodefinire și un mesaj trimis în lume, către alte suflete însetate de Frumos.

Peste pânzele Mariei Miertoiu plutesc ușor aripi de înger. Peisajele ei devin colțuri de rai, tărâmurii stranii, care te atrag cu forța de nestăvilii a unor locuri fermecate. Culoare, desen, joc de umbre și lumini, totul concurează spre a izvedi un topos care poartă marca inconfundabilă numită Maria Miertoiu.

Oare după ce aflăm că, la sediul Ambasadei României din Luxemburg, un tablou de-al ei se află alături de tablouri ce poartă ilustrele semnături Corneliu Baba și Horia Bernea, mai trebuie spus ceva despre valoarea acestei artiste? Uneori cuvintele sunt de prisos...

Denisa TOMA

Ladislau Schmidt, minerul cu inima și mâna de aur

În micuța așezare multilingva din Peștrila, numița generic „Colonia Ferro”, locuița deopotriva de români, maghiari, germani, auștrici, cehi etc., la 1 iulie 1930, în familia obermaistruului Francișc Schmidt, vede lumina zilei micuțul Ladișlau, ce mi-a deveniț un bun prieten înca din anii copilăriei.

Ladișlau Schmidt, după ce țermina cursurile școlii primare germane din Peștrila, șe angajează la Mina Peștrila unde învața meșeria de fierar poțcovar. Iubițor de animale, devine bun prieten al cailor de mina pe care îi avea în grija și cu care făcea un înțreg cu două șuflete și o viața, om și cal.

În anii 1952-1954, urmează la Peștroșani cursurile Școlii Populare de Arta, secția pictura, grafica, șculptura, în clășa profesoarei Elena Bianu. Elev șărguincioș, cu un țalentiț înnașcut, învața națural, din șine și de unde poațe, precum pașarea șa zboare șau un arbore șa creășca, țrecând cu mulța ușurinița de la o formă la alța a arței plaștice. Nimic din domeniul aceștora

nu-i ramâne neîncercaț și șțrain. Trece cu mulța ușurinița de la pictura, la grafica, șculptura șau mețaloplaștie, execuțând lucrari de mare valoare artiștici dedicățe orțacilor șai de mina alațuri de care a munciț o viața.

Debuțea ca artișț plaștic în anul 1958 la Kațowice (Polonia) unde, cu prilejul Conferinței Înțernaționale Miniere, prezința șculptura cu țema : „Minerii”, apreciața de un juriu înțernațional pe locul I. Ește primul șau țrofeu înțernațional din acțivitața artiștici pe care a deșfașuraț-o.

În anii 1960 și 1962 expune la Viena, unde operele șale au foș clășate pe primul loc al concursului. Urmează un lung șir de pațicipari la expoziții perșonale organizațe pe plan

Aniversări, comemorări, evenimente

local și național. Nu există localități în Valea Jiului unde să nu-i găsești cel puțin o lucrare. Holurile clădirii administrative ale Minei Petřila, precum și holul Companiei Naționale a Huilei din Petřosani, cu lucrări de mari dimensiuni cu tematica miniera, au devenit adevărate muzee de artă inspirate din munca minerilor. Din creațiile sale găsim un impresionant basorelief și în Muzeul Național de Artă al României.

La începutul anului 1970 își desăvârșește talentul în atelierul profesorului, artiștului și sculptorului de renume mondial Mihai Onofrei din București. Aceșta, într-o scrisoare adresată conducerii Minei Petřila, facea următoarele aprecieri: „...în atelierul meu, de la prima lucrare, Cap de banețean, cu palaria caracteristică, cu plețe și muștați mari, m-a impresionat. Abilitatea în a mînuî pămîntul, modelînd formele, expresia ce le-a dat-o au arătat ca ește un artișt înnăscuț, fara școala. Compoziția inspirată de la o floare a mariț dovada șimțului șau. Ește foarte muncitor și cu mult șalent, daca țimpul i-ar permite, ar putea șa face mari progrese...”

La șolicitarea Societății Numișmatice Romîne, al carei membru era, a executat machetele mai multor medalii comemorative cu efigiile unor mari personalități romîne: Ion Creanga, Mihail Sadoveanu, I.L. Caragiale, Henri Coanda, Emil Racovița ețc. În anul 1991 realizeaza bușul marelui scriitor și dramaturg petřilean I.D. Sîrbu, expus în holul Teatrului din Petřosani care îi poartă numele.

La intrarea în municipiul Petřosani dinșpre Tg. Jiu, la hoțarul dintre județele Gorj și Hunedoara, calațorul ește înțâmpinat la Polaiște de o lucrare impresionanța, cu înalțimea de 11 mețri, cu genericul „Bine ați veniț în Valea Jiului”, iar la intrarea în orașul șau națal, o alța lucrare monumentala ințitulăța „Orașul Petřila”. În fața Clubului muncitoreșc Petřila care, din anul 2005, îi poartă numele, o alța lucrare de mari dimensiuni, cu înalțimea de 13 mețri, ințitulăța „Din adâncuri șpre lumina”, șau „Nici o lacrima”, cum îi placea lui ș-o numeașca, lucrare care obliga orice țrecător iubitor de artă șa șe opreașca pențru a admira compoziția în basorelief cu țema „Evoluția mineritului petřilean” expușa pe șoclul monumentului.

În anul 1993 a realizaț la cabana C.N.H. Petřosani, într-o șala de conferințe, o lucrare impresionanța, cu dimensiuni mari și de mare valoare artiștica. Fiind bolnav, ințernaț în

Aniversări, comemorări, evenimente

spitalul din Petroșani, după vizita de seară, se furișă din spital și urca pe ascunș la Cabana Rușu unde, cu ajutorul unui bun prieten, lucra noaptea pentru a-și termina lucrarea începută pentru a fi predată de ziua Sfintei Varvara, 4 decembrie 1993.

Ca semn de respect și apreciere pentru întreaga sa activitate, Consiliul Local Petrița, la 22 decembrie 1994, îi acorda titlul de cetățean de onoare al orașului Petrița.

Operele lui Ladişlau Schmidț miroș a carbune, iar el miroașe a mina.

Grav bolnav, la 24 decembrie 1994, inima aceștui om, „minerul cu inima și mâna de aur”, încețea și mai bața. Ladişlau Schmidț se frânge, lășând în urma lui un gol imens în mijlocul familiei dragi, al prietenilor, al țuturilor celor care l-au cunoșcut și i-au admiraț și apreciaț operele de mare valoare artiștica lașate poșterițaii.

Tiberiu SVOBODA

Johann Sebastian **BACH** *1685 - 1750*

Nu de puține ori de-a lungul istoriei am putut asista la exemple în care oameni de excepție din diferite domenii de activitate nu au primit din partea contemporanilor lor nici măcar jumătate din aprecierea pe care ar fi meritat-o și pe care cantitatea și calitatea de netăgăduit ale operei lor ar fi justificat-o cu prisosință. Unul dintre exemplele cele mai grăitoare în acest sens îl constituie marele compozitor german Johann Sebastian Bach care a fost perceput de către contemporanii săi doar un virtuoz al orgii și nimic

mai mult, fiind nevoie să treacă o sută de ani de la moartea sa până când una din operele sale de căpătâi, *Patimile după Matei*, să fie redescoperită.

Cel despre care un alt titan al muzicii clasice germane, Ludwig van Beethoven, făcea celebra afirmație: *Nu pârâu! Ocean trebuia să se numească* s-a născut pe data de 21 martie 1685 în orașul Eisenach din Turingia. El face parte dintr-o numeroasă familie de muzicieni profesioniști, tatăl său Johann Ambrosius Bach fiind violonist la biserica din localitate, iar unchiul său Johann Christoph organist la aceeași biserică. Nu trebuie să ne mire astfel faptul că pasiunea pentru muzică a micului Johann Sebastian s-a făcut simțită de la o vârstă extrem de fragedă. După moartea părinților săi (tatăl în 1694 și mama în 1695), de educația compozitorului s-a ocupat fratele său mai mare, Johann Christoph Bach (în familia Bach erau nu mai puțin de opt muzicieni cu acest nume), organist la Biserica Sfântul Mihail din Ohrdruf al cărui rol în educația compozitorului a fost pe deplin recunoscut de către acesta, drept dovadă stând și lucrarea *Capriciu în cinstea lui Johann Christoph Bach din Ohrdruf* pe care a dedicat-o fratelui său.

După ce a absolvit liceul din Ohrdruf, în martie 1700, Johann Sebastian Bach a fost trimis să-și continue educația în orașul Lüneburg, unde a stat doi ani. Bach va intra în contact cu unii dintre cei mai mari organști din nordul Germaniei, dintre care s-a remarcat îndeosebi Georg Böhm care era organist la Biserica Sfântul Ioan din Lüneburg.

După terminarea studiilor de la Lüneburg, în 1702, Bach va obține primul său post: acela de organist la Biserica Sfântul Iacob din Sangerhausen. Acest post îl va ocupa însă doar pentru o scurtă perioadă de timp pentru că, la sfârșitul aceluiași an, ducele de Saxa-Weissenfels va interveni în favoarea unuia dintre angajații săi. Din 1703 îl regăsim pe compozitor ca organist la biserica din Arnstadt unde, datorită faptului că mai mulți membri ai familiei sale locuiau acolo, s-a bucurat de o soartă relativ mai bună decât cea de la primul său post. După ce a petrecut doi ani la Arnstadt, tânărul

Aniversări, comemorări, evenimente

Bach va pleca într-o călătorie la Lübeck unde activa unul dintre cei mai celebri organişti ai vremii, Dietrich Buxtehude, alături de care timp de patru luni îşi va spori educaţia muzicală asistând la concertele pe care acesta le susţinea la Biserica Sfânta Maria.

Următorul său post va fi cel de organist la Biserica Sfântul Blasie din Mühlhausen. Aici Bach, care între timp se căsătorise cu verişoara sa Maria Barbara Bach, va duce o existenţă relativ liniştită şi va publica, în februarie 1708, prima sa lucrare *Dumnezeu este regele meu*. Totuşi, la doar câteva luni de la apariţia acesteia, situaţia financiară destul de precară a compozitorului îl determină să demisioneze şi să accepte postul de organist al ducelui de Saxa-Weimar.

La curtea ducelui, pe lângă postul de organist, Bach va deţine şi atribuţiile de capelmaistru chiar dacă în acest post se afla Johann Samuel Drese, care însă era prea bătrân pentru a mai face faţă cerinţelor acestui post. Situaţia lui Bach se va înrăutăţi la sfârşitul lui 1716 când bătrânul capelmaistru Drese va muri, iar în ciuda superiorităţii muzicale a lui Bach, pentru acest post este preferat fiul fostului capelmaistru. Numirea rivalului său în postul pe care îl urmărea, pierderea tuturor beneficiilor pe care funcţia de capelmaistru le presupunea, precum şi înrăutăţirea relaţiilor cu ducele de Weimar îl determină pe Bach să încerce să părăsească postul pe care îl ocupa la curtea ducelui şi să plece la curtea prinţului de Anhalt-Köthen care îi oferea un post mai bun şi mult mai bine plătit. Totuşi acest demers al compozitorului nu va fi încununat de succes pentru că ducele de Weimar îi refuză demisia, astfel încât Bach se vede nevoit să apeleze la electorul de Saxa şi regele Poloniei pentru a i se rezolva problema.

Perioada petrecută de Johann Sebastian Bach la curtea de la Anhalt-Köthen este poate cea mai fericită din viaţa compozitorului. Aici Bach va profita din plin de bunăvoinţa prinţului şi a familiei sale care vor deveni naşii noului-născut al compozitorului. Fiind în slujba prinţului, principala sarcină a lui Bach era de a compune muzică de cameră. Experienţa obţinută de pe vremea când activa ca şi organist la bisericile din Arnstadt şi Mühlhausen i-a permis să realizeze o serie de cantate şi serenade laice care erau dedicate aniversării prinţului şi pentru ziua de Crăciun. Din păcate pentru iubitorii muzicii, o mare parte din aceste creaţii ale lui Bach s-au pierdut. Tot aici, Bach va compune cea mai mare parte a muzicii sale de cameră: sonate pentru vioară, suite pentru violoncel, uverturi, concerte pentru vioară precum şi unele dintre cele mai cunoscute şi apreciate lucrări ale sale *Concertele Brandenburgice*, dedicate margrafului de Brandenburg, de unde şi numele lor.

Datorită postului pe care îl ocupa în cadrul curţii, Johann Sebastian Bach îl va însoţi pe prinţul Leopold în mai multe călătorii. În una dintre aceste călătorii se va afla şi în vara anului 1720, când soţia sa Maria Barbara Bach va muri subit. Tot în această perioadă, compozitorul va redacta o culegere de piese pentru fiul său mai mare, Wilhelm Friedemann, culegere care va sta la baza tuturor cursurilor de orgă.

Bach se va căsători pentru a doua oară cu Anna Magdalena Wilcke, fiica unui trompetist din Zerbst care la rândul ei era muziciană profesionistă. Această etapă a vieţii lui Bach va fi una extrem de prolifică mai ales din punct de vedere al pieselor pentru instrumentele cu claviatură. Este vorba de cele două cărţicele cu piese pentru clavecin dedicate soţiei sale, cărţicele pe care le redactează începând cu 1722, precum şi de monumentală lucrare pentru care va avea nevoie de 15 ani, *Clavecinul bine temperat*.

Aniversări, comemorări, evenimente

În vara lui 1722, Bach hotărăște să-și continue cariera muzicală în altă parte. La această decizie au contribuit mai mulți factori dintre care amintim pe de o parte căsătoria prințului Leopold cu Friederica Henrietta de Anhalt-Bernburg care nu părea a fi atrasă de muzică, motiv pentru care compozitorul a și supranumit-o *amusa* (cea lipsită de muză), căsătorie care a dus la o scădere a interesului pentru muzică la curtea prințului, iar pe de altă parte moartea cantorului de la biserica și școala Sfântul. Toma din Leipzig. De asemenea, nu trebuie neglijat faptul că nevoia lui Bach de a asigura o educație cât mai aleasă copiilor săi a jucat un rol decisiv în plecarea compozitorului de la curtea din Kothen, cunoscut fiind faptul că Universitatea din Leipzig era una dintre cele mai renumite instituții de învățământ la acea dată.

Thomaskirche și Thomasschule - Leipzig

Stabilirea la Leipzig a constituit punctul terminus al periplului lui Bach în căutarea unui loc de muncă potrivit cu aspirațiile sale. Aici el va prelua funcția de cantor al școlii și Bisericii Sfântul Toma.

În ciuda succeselor repurtate cu compozițiile sale din prima perioadă a șederii la Leipzig, începând cu 1730 reîncep problemele pentru compozitor.

Ultimii ani ai vieții lui Bach au adus cu ei resemnarea compozitorului. Obosit de permanentele dispute cu consilierii municipali din Leipzig, dar și cu directorul școlii, Bach se va dedica studierii artei contrapunctului. În această perioadă el va compune *Variațiunile Goldberg*, oratoriul dedicat contelui von Keyserlingk, precum și cel de-al doilea volum din *Clavecinul bine temperat*. Vizita din 1747 de la Potsdam la curtea regelui Frederic al II-lea, unde fiul său Carl Philipp Emmanuel era clavecinist, îi aduce aprecierea regelui pentru care va compune *Ofranda muzicală*. Ultimele două opere ale sale *Arta fugii* și *Misa în si minor* reprezintă un omagiu adus de compozitor muzicii religioase pe care el a compus-o de-a lungul întregii sale cariere.

Munca din ultimii ani ai vieții nu avea cum să nu lase urme asupra compozitorului. Astfel datorită eforturilor la care s-a supus, Bach își va pierde vederea, iar operațiile suferite se vor solda cu eșecuri. În cele din urmă, Bach se stinge din viață la 28 iulie 1750 la Leipzig. Din păcate, moartea lui nu a însemnat mare lucru pentru consilierii municipali care în chiar ziua următoare s-au grăbit să-l desemneze pe succesorul lui Bach în funcția de director muzical al orașului.

Chiar dacă a fost lipsit de aprecierea contemporanilor săi în cea mai mare parte a vieții Bach rămâne unul dintre compozitorii de excepție ai muzicii clasice germane și mondiale. Când patetic sau tragic, când solemn sau majestuos, când meditativ și când șăgalnic, Bach redă viața ca pe o multiplă splendoare, ca pe o interminabilă ghirlandă de surprize.

Bibliografie:

- Hubov, Gheorghii – Johann Sebastian Bach. - București : Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din RPR, 1960;
- Speranția, Eugeniu – Medalioane muzicale. - București : Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor din RSR, 1966;
- Moroney, Davitt – Bach : O viață ieșită din comun. - București : Humanitas, 2007;
- Bălan, George – Misterul Bach. - București : Editura Florile dalbe, 1997;
- Berger, Wilhelm Georg – Clasicismul de la Bach la Beethoven. - București : Editura Muzicală, 1990.

Sorin PASCU

Enigmatica Milena

Nu e suficient să fii un scriitor productiv, mai e nevoie să ai și idei pentru a te salva de monotonia autopastișării și redundanței. Suedezul Steve Sem-Sandberg – reporter, romancier, dar și poet – e tocmai acest gen de artist în creația căruia productivitatea face casă bună cu ingeniozitatea. Una dintre ideile sale, care s-a dovedit de succes, a fost aceea de a investiga destinele unor femei care – cum spunea într-un interviu*) – au fost puternice, au reprezentat ceva la vremea lor și au rămas „în umbra istoriei”. Astfel s-a născut o trilogie, am putea spune, formată din romanele *Theres*, inspirat de viața sumbru-încrâncenatei Ulrike Meinhof, jurnalistă, apoi, în anii 70 ai veacului trecut, teroristă de extremă stângă, care a sfârșit luându-și zilele în închisoare ; *Doar imaginea rămâne*, dedicat legendarei Lou Andreas-Salomé, figură eclatantă, intrată în conjuncție cu destinele unor Nietzsche, Rilke și Freud, - și *Ravensbrück* în care revelează adevărul asupra enigmaticei Milena Jesenská, cu destinul ei atât de complicat și deconcertant în tragismul său.

Ravensbrück, apărut și la noi, este un „docu-roman”, comparabil ca structură, până la un punct, cu *Ultima gară*, al lui Jay Parini (Humanitas, 2009), care reconstituie ultimele zile ale lui Tolstoi. Docu-roman va să zică un melanj între realitatea atestată documentar și ficțiune. „Folosesc tehnici ale istoricilor sau ale jurnaliștilor – spune Sem-Sandberg în interviul citat – dar și multă ficțiune. Important e să mă folosesc de uneltele ficțiunii ca să dau viață existențelor despre care scriu.” Este, la urma urmelor, un procedeu folosit de nenumărați romancieri. Diferă doar modalitatea de a-l pune în pagină. Sub acest aspect, Sem-Sandberg e cât se poate de inventiv: fluența cronologică nu-l preocupă, episoadele, scurte, se succed aparent aleatoriu, în realitate însă subtil distribuite, folosește fără rețineri ample citate din presă și din corespondența personajelor, alternează pe alocuri relatarea clasică la persoana a treia, cu aceea mai frapantă, mai proaspătă, la persoana a doua, în maniera Michel Butor, în fine, umple teritoriile albe cu propria ficțiune, întotdeauna plauzibilă și în consonanță cu contextul. Rezultatul e un roman alert și tulburător, cu virtuți de frescă a unei epoci a cărei atmosferă e resuscitată absolut memorabil: e atmosfera declinului Europei Centrale, din Epoca Bellă, până în cea neagră a celui de Al Doilea Război, cu

Pagina bibliofilului

debordarea nazistă, având în centru o personalitate exponențială a vremii sale – Milena Jesenská.

Curios este că, deși a avut o viață extraordinar de plină și de tensionată, cu implicații dintre cele mai diverse și neașteptate, Milena a rămas în memoria posterității îndeobște doar cu prenumele și numai grație relației sale cu Franz Kafka. Se pare însă că acest episod, esențial în existența lui Kafka, a fost pentru ea doar un fel de interludiu în tumultul unei vieți ce decurgea într-o perpetuă alertă și crispă. Inteligentă, talentată și nonconformistă, s-a aflat într-o permanentă stare conflictuală cu tatăl, medic de notorietate, dar de o paternitate tiranică, naționalist și antisemit. Care, pentru a curma relația ei cu Ernst Polak, „un jidan”, nu ezită s-o interneze într-un sanatoriu, termen eufemistic pentru un veritabil balamuc. Petrece aici nouă luni, rămase „ca un fruct al răului – scrie Sem-Sandberg – pe care niciodată, nimic nu a putut să-l extirpe.” E un răstimp care, prin ororile sale, prefigurează ultima sa escală în această lume, cea din lagărul de la Ravensbrück. Află însă complicități cu ajutorul cărora evadează nopțile în apartamentul lui Polak. În cele din urmă, intransigența paternă e înfrântă și primește acordul de a se căsători, cu condiția să se mute la Viena.

În Viena abia ieșită din război, trebuia înfruntată penuria generalizată. Polak era un boem de cafea, un fel de catalizator al vieții literare. Ea e cea care aduce, de bine, de rău, un ban în straniul menaj, scriind la gazetă, furând – termenul e exact! – ori cărând bagajele altora, în Gara de Vest. Sunt amândoi de concepție libertină și trăiesc cu naturalețe sau ferveare, după caz, varii experiențe extraconjugale. În adolescență, Milena se remarcase prin năzbâții scandaloase. De unele a rămas dependentă : e morfinomană și cleptomană. Articolele ei însă, pe care le numește „schite de viață”, scrise cu nerv, cu aplomb, cu stil, fac valuri. Și la Viena, ca și la Praga, unde Polak aglutina în jurul său elita literelor, Milena îl însoțește ca un trofeu în lumea cafelei, unde suscită reacții amuzate, contrariate sau nervoase : nu găsește „tonul just”, de rigoare în acel mediu, e frustă, spune oblu ce crede, fără s-o tulbure codul nescris al locului. Căci cafeaua, ca și jurnalismul, era o instituție redutabilă a vremii. Într-un excelent eseu pe care-l dedică modernismului vienez, Sorin Tomuța definește cafeaua timpului „ca (I) nucleu al noutății, adică, în contextul respectiv, al modernismului ; (II) substitut al unui sistem de învățământ anchilozat și rupt de prezent ; (III) agent al culturalizării nediscriminate social ; (IV) promotor al comuniunii intelectuale.”**) Prezența Milenei în acest mediu – ea, exponentă a modernismului prin scrierile sale, frondeură și avidă măcar de comunicare dacă nu și de comuniune – se pliază perfect pe aceste funcții sociale ale cafelei. Chiar dacă nu suscită simpatii, e întotdeauna remarcată cu interes. Mărturiile celor care au cunoscut-o sunt adversative, de obicei în doi timpi : o impresie pozitivă, oarecum concesivă, urmată imediat de o rezervă : „O ființă fermecătoare, spirituală, vioaie, poate puțin prea vioaie.” (Mia Weiss.) Sau : „Tânăra soție a lui Polak are un fel de nonșalanță fermecătoare pe care i-o stimez, deși n-aș suporta-o o cină întregă.” (Franz Blei.) Când, mai apoi, revine la Praga, face furori cu trena inefabilă a aerului ei vienez. Până și jurnalista Hana Slibková, revenită de la Londra, e impresionată : „ Era elegantă – își amintește ea – avea părul scurt, glumea și era veselă. M-a izbit (subl. R.C.) faptul că adusese cu ea la Praga ceva din combinația aceea minunată de farmec vienez și frivolitate decadentă. Nici eu nu eram vreo înapoiată, dar Milena, Isuse Christoase, ea aparținea unei lumi excentrice.”

După ce, inevitabil, divorțează de Polak, viața Milenei intră într-o nouă etapă, și mai bulversantă. Se căsătorește cu arhitectul Jaromir Krejcar, promotor la Praga al curentului

Pagina bibliofilului

funcționalist, în admirația căruia celebrul Adolf Loos se întorsese mai demult din Statele Unite și-l lansase la Viena, stârnind aprige dispute. Aspirațiile novatoare ale lui Krejcar rimau cu efervescența cronică a Milenei, iar apartamentul lor devine locul predilect de reuniune al avangardei pragheze. Din păcate, gravidă fiind, Milena are un accident, urmat de o naștere intempestivă și dificilă. Stă patru luni în spital cu dureri atroce și își va târî de acum toată viața piciorul cu genunchiul anchilozat. Își pierde grația, se îngrașă, morfina îi este tot mai necesară și se radicalizează în toate. Fără a-și pierde, însă, un fel de naivitate funciară, care i-a marcat toate eșecurile. Dintotdeauna cu orientări de stânga, se dovedește permeabilă la propaganda sovietică și devine o ferventă activistă cu convingeri comuniste. E perioada când a avut, printre altele, și o relație cu Julius Fučík, reporter și jurnalist comunist, autor al celebrului cândva *Reportaj cu ștreangul la gât*. Era naivă, dar nu obtuză, și, odată cu declanșarea, în anii 30, a proceselor și execuțiilor staliniste din Rusia, are revelația esenței bolșevismului și a manipulărilor în care s-a lăsat antrenată. Spune din nou în gura mare ce gândește, iar obtuzitatea, lipsită însă de orice naivitate, a „celorlalți tovarăși”, o „înfierează” cu „mânie proletară”. Devine pentru ei o proscrisă, ceea ce nu-i inhibă câtuși de puțin spiritul militant și justițiar, care-și află un nou teren de manifestare în 1939, odată cu invazia Cehoslovaciei. Se angajează prompt în Rezistență, iar locuința ei devine acum un centru clandestin de ajutorare a evreilor și refugiaților aflați în dificultate. Dar cu aceeași naivitate, fatală de data aceasta, ignoră cele mai elementare rigori conspirative și cade rapid în gheara Gestapoului, de unde ajunge în lagărul de femei de la Ravensbrück. Era deja bolnavă, dar își tănuiește suferința. Ca deținută politic și nu ca „asocială” – termen prin care erau subînțeleși evreii, țigani și infirmii – are un regim oarecum preferențial și poate lucra în spitalul lagărului. Prilej de a-și revela toată disponibilitatea umanitară, altruistă, toată puterea de sacrificiu în ajutorarea, cu mari îndrăzneți și riscuri, a camaradelor de detenție. Sem-Sandberg citează mărturia uneia dintre acestea : „Grete Buber povestește că Milena era de o îndrăzneală soră cu nebunia pură, care, în momente precum acelea [...] mai curând te înfurie decât îți impun respect. Această naivitate prostească (subl. R.C.) le-a costat pe amândouă : paznicele le-au pedepsit pe amândouă după bunul lor plac.” Pedepsele nu o descurajează. Ajunge până acolo încât denunță comandantului lagărului pe un medic care, în complicitate cu o gardiană, desfigurau cadavrele deținuților pentru a le smulge aurul dentar. Spre propria-i surpriză, nu e pedepsită, cum își asumase riscul, ci, dimpotrivă, cei care dispar sunt învinuiți. E respectată de toți, dar și aici rezervele își au locul lor. Cineva își amintește de „privirea plină de răutate” a Milenei și de „combinația de agresivitate și aroganță” pe care o resimțeau cele ce făceau „lucruri împotriva voinței ei”. Dar e de înțeles și nu putem decât să subscriem la pledoaria lui Sem-Sandberg : în poziția ei, avea nevoie de autoritate și trebuia să-și disimuleze slăbiciunile, iar „privirea plină de răutate”, nu era decât privirea ei îndărătnică, „iscoditoare” și „pătrunzătoare”, care i se remarcase încă din copilărie, iar aici, unde „de regulă oamenii își plecau privirile, această trăsătură a ei probabil că sărea în ochi.” E, însă, tot mai extenuată, iar boala nu mai poate fi ascunsă. Insuficiența renală i se acutizează și e operată chiar în spitalul lagărului, extirpându-i-se un rinichi. Intervenția e tardivă. Era în 1944. Avea 48 de ani. A fost incinerată, iar cenușa, ca ale tuturor celor ce au murit la Ravensbrück, a fost risipită peste apele lacului Schwed.

Pagina bibliofilului

În romanul lui Sem-Sandberg, relația cu Franz Kafka, de unde se alimentează, de fapt, notorietatea Milenei, e tratată oarecum în treacăt. A și fost un episod scurt (1920-1922), predominant epistolar, ei întâlnindu-se efectiv doar patru zile. Vizita Milenei la spital, cu puțin timp înainte de moartea lui, survenită în 3 iunie 1924, stă și azi sub semnul incertitudinii. „Ne-am putea oare imagina această întâlnire?” se întreabă Sem-Sandberg. Și chiar și-o imaginează, dar punând-o la modul prezumtiv: *Kafka trebuie să fi fost surprins...* etc. În general, relația lor e doar relatată, mai puțin comentată. Îi rămâne astfel cititorului să încerce un răspuns la întrebarea ce rol va fi avut Franz Kafka în tumultul existențial al unei creaturi labile, foarte disponibilă erotic, imprevizibilă, precum Milena. Căci, față cu ea, cine era Kafka ? Ni-l putem imagina din admirabilul portret pe care i-l schițează Radu Enescu : „Sfios, timid și taciturn, călca pe străzi fantomatic și aerian, evitând aglomerarea și gălăgia semenilor [...] Regimul său preferat era cel nocturn, iar dimineața luminoasă era sursa unor ireversibile calamități [...] Kafka însuși ne spune că îndărătnicia (*subl. R.C.*), sensibilitatea, simțul justiției și neliniștea lăuntrică ar fi fost principalele sale calități.” Calități de care nici Milena nu ducea lipsă – mai ales îndărătnicia! – dar care la ea erau excedate de nestatornicie și de eterna stare de răzvrătire. Esențial diferiți, aceste calități comune par a fi totuși cele care i-au apropiat. Două contrarii supuse unei irezistibile atracții, dar incapabile să fuzioneze vreodată. Lucru de care Kafka, „aerian” și timid cum era, dar lucid, își dă seama, comunicându-i-l și ei : „Puține lucruri sunt sigure, însă acesta e unul din ele, și anume că noi nu vom trăi niciodată împreună, într-o aceeași casă, trup lângă trup, la o aceeași masă, niciodată, nici măcar în același oraș.”

Milena (1896-1944) era cu treisprezece ani mai tânără decât el (1883-1924) și i-a supraviețuit douăzeci. Când s-au întâlnit la Viena, ea avea 24 de ani, trecuse prin două tentative de suicid și un proces scandalos pentru cleptomanie. El venea din sanatoriul de la Merano, obsedat de boala lui și bântuit deangoase obscure. Cele patru zile în care s-au văzut au fost definite chiar de el : prima – „incertă”, a doua – „arogantă”, a treia – „plină de remușcări”, a patra – „cea mai bună”. Cum se poate deduce și de aici, n-a fost o întâlnire ușoară, dar a rămas memorabilă, de vreme ce, după aceea, au simțit nevoia irezistibilă să-și scrie. Pentru Milena, căreia-i era organic imposibil să se rupă din mediul ei superficial, tulbure și stresant și se afla într-o chinuitoare căutare de sine, Franz era un liman temporar. Iar pentru el, am putea spune că Milena reprezenta ceea ce Lucian Blaga numea într-o inubliabilă metaforă : „Păduri ce ar putea să fie și niciodată nu vor fi.”

Franz Kafka a fost întotdeauna el însuși. Milena cred însă că s-a regăsit pe sine doar în anii când au încercat să intre în comuniune. Episodul Kafka a fost cel mai frumos și cel mai pur din agitata ei viață. Iar Ravensbrück, cel mai demn de respect.

Radu CIOBANU

*) Cezar Paul-Bădescu, *Interviu cu Steve Sem-Sandberg*, în „Adevărul literar și artistic”, nr. 998 / 4.11.2009.

**) Sorin Tomuța, *Fin-de-siecle café : Modernismul vienez și intelectualul de cafea*, în vol. Ciprian Vălcan (editor), *Splendoarea decadenței. Viena 1848-1939*, Timișoara, Ed. Bastion, 2008.

***) Radu Enescu, *Franz Kafk*, București, EPLA, 1968.

Steve Sem-Sandberg, *Ravensbrück*, Traducere din suedeză și note de Liliana Donose Samuelson, București, Humanitas fiction [Raftul Denisei], 2009.

Pledoarii pro-dacice

Autorul cărții pe care o prezentăm, Timotei Ursu, este regizor, scenarist, ziarist și poet, stabilit în SUA de mai bine de 20 de ani, este absolvent al Facultății de Istorie și Filologie a Universității „Babeș-Bolyai”, din Cluj-Napoca (1962) și al Institutului de Artă Teatrală și Cinematografică (I.A.T.C.) din București, Secția Regie Film și TV (1969). El are în urmă o carieră demnă de laudă: a fost cadru didactic universitar la I.A.T.C. (1971-1978) și șef al catedrei de Film și Fotografie Artistică la Școala Populară de Artă din București (1979-1982). În aceeași perioadă a activat în ziaristică. În calitate de membru al Asociației Oamenilor de Știință din România (A.O.S.R.) din 1982, a fost coordonatorul Echipei de Studiu

Pluridisciplinar a A.O.S.R. la sanctuarele dacice de la Grădiștea Muncelului (1983-1985). Refugiat politic în Spania (1986), și-a continuat activitatea cu precădere ziaristică, literară, în arte plastice și în cercetarea științifică în S.U.A., unde locuiește din 1987. Este unul dintre pionierii cercetării pluridisciplinare în orizontul geto-dacic, autor al studiului *Sistemul numeric Geto-Dac* (1984, A.O.S.R.) și al unei suite de articole de specialitate, publicate cu precădere în revista *Dacia Magazin* sau în reviste românești din S.U.A., precum *Lumea Liberă Românească* sau *Lumea noastră*. Este membru activ al Uniunii Scriitorilor, al Uniunii Cineaștilor și al Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România. A publicat volumele *America, anul întâi*. (volum de poezie și pictură), *Și nu ne duce pe noi în ispită!*, culegere de articole politice. A regizat filme a căror valoare a fost recunoscută pe plan internațional *Al patrulea stol*, *Decolarea*, *Septembrie*.

Întreaga sa biografie îl recomandă ca un truditor neobosit pe tărâmul științei, dar și pe cel al artelor, deopotrivă.

Cu *Pledoarii pro-dacice*, Editura Dacia, din Cluj-Napoca, inaugurează o nouă colecție de carte istorică: „Pro-dacica”. Prin acest demers ni se propune lărgirea universului informativ cu privire la cultura și civilizația Daciei și a dacilor, continuând o mai veche tradiție clujeană.

Volumul de față reprezintă o culegere de studii redactate de autor, care depășesc tiparele convenționale, o poartă deschisă pentru cititorul interesat de civilizația dacică. Editura a decis o retipărire într-o nouă ediție „revizuită și adăugită” a volumului cu același titlu, apărut la Editura H&H Promotions din New York, în 2007. Celor câtorva studii și articole, le-au fost adăugate, în actuala prezentare, mai multe capitole cu caracter pluridisciplinar, vizând analiza lingvistică, studii invocând genetica, interpretările numerice, filologice, geodezice și altele. Toate datele adăugate cu acest prilej reprezintă de fapt extrase parțiale din studiul *Kogaion*, predat spre publicare aceleiași edituri.

Pagina bibliofilului

Explorarea subiectelor din această carte reprezintă o încercare de a introduce cititorul în fascinanta și totodată riguroasa lume a cercetării pluridisciplinare, implicată tot mai mult în abordarea istoriei vechi. Așa cum ne mărturisește încă din Preambul, ordinea studiilor și articolelor din volum este inversă „rostogolirii istoriei”. Pornește de la lespedea de mormânt medievală de la Deva (O inscripție despre daci și geți la Deva?) și până la tentativa de abordare a limbii „proto- indoeuropenilor” danubieni. În acest fel, putem observa că arcul de timp măsoară multe milenii, dar cu toate acestea, volumul nu și-a propus ca itinerar întreaga scară a timpului. Ceea ce ni se prezintă sunt doar „scăpărări de-o clipă”, față de care cititorul, socotit un colaborator, este invitat la o reacție critic constructivă.

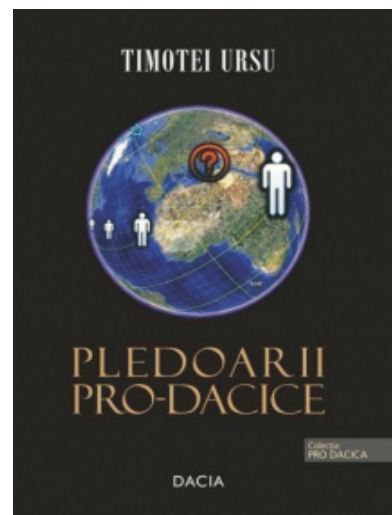
Cartea este structurată în 12 capitole, dacă luăm în calcul și preambulul: Preambul, O inscripție despre daci și geți la Deva?, Iordanes: Un izvor istoric de importanță capitală, „Danubiana” și evoluția etnonimelor „dac-vlah-român”, Sarmizegetusa sau Kogaion, Geto dacii și Tabula Peutingeriană, Absida, „Eroarea” lui Erathostene, Massa-Geți sau...Massa-Sciți?!, Leagănul indo-europenilor: în sud estul Europei!..., Perspective de ultimă oră, „Crede și... nu cerceta?!”, fiecare având la rândul lor subcapitole.

În capitolul intitulat Iordanes: un izvor istoric de importanță capitală, folosind date oferite de științe apărute posterior faptelor și scrierilor analizate (arheologia, geologia, lingvistica, metodele moderne de datare) autorul pledează pentru o reexaminare comparativă și o traducere a celebrei lucrări dintr-o perspectivă pluridisciplinară.

Pentru același deziderat, adică reexaminarea obiectivă și lipsită de prejudecăți, pledează și în următoarele capitole.

Poate că centrul de greutate al volumului descris în aceste rânduri îl constituie capitolele în care ne sunt prezentate cercetările efectuate de-a lungul a patru decenii la Sanctuarele Dacice de la Dealul Grădiștei din Munții Orăștiei. În aceste pagini, ne familiarizăm cu ipotezele de lucru ale studiilor care explorează funcțiile matematice, astronomice, geodezice sau de calendar. „Extrasul” este redactat astfel încât cititorul, înarmat doar cu un minicalculator de buzunar și aparținând profesional oricărei specialități, fără o pregătire matematică pretențioasă, să poată parcurge coerent prezentarea unor date și ipoteze de lucru, sau cel puțin o parte a acestora. Aceste date și ipoteze sunt menite să stârnească nu numai curiozitate ci și participarea activă. „[...] Este în afară de orice îndoială că la Dealul Grădiștei (Kogaion) ne aflăm în fața unei pagini de pre-informatică, în fața unei dovezi indubitabile de antice performanțe matematice și astronomice socotite până nu demult doar „entuziaste exagerări ale lui Iordanes”!...Sanctuarele sunt citite astăzi de fiecare vizitator prin raportare la propriul său nivel de cunoaștere, de cuprindere... Dar pe cei care ar dori să cuprindă mai mult, util e să-i deprinzi cu [...] întrebările la care încă nu se cunoaște cu certitudine răspunsul, cu invitarea de a participa în efortul de a-l găsi [...]” (p. 197).

Culegerea de studii pe care Editura Dacia ne-o propune ca un cap de serie al unei noi colecții poate să atragă atenția asupra civilizației dacice, încă prea puțin cunoscută. Tezele enunțate stârnesc tot atâtea semne de întrebare, care așteaptă răspuns.

Diana FERENCZ

Simfonia Leningradului

Am deschis cartea lui Andrei Makine, *Viața unui bărbat necunoscut*, apărută recent la Editura Polirom, pregătită să fac o călătorie în spații franco-rusești, așa cum mă obișnuiseră mai toate cărțile acestui autor. Mă fascinează amestecul de influențe rusești și franțuzești, originile lui Andrei Makine fiind elementul hotărâtor, cele care îi dozează această iubire deopotrivă egală față de cele două spații, două culturi, două universuri. Cărțile lui Makine amintesc, după primele fraze, de marea proză rusă și sovietică, au simplitatea și firescul unui stil fără nimic căutat, fără nici un artificiu modernist, fără piruete ascunse în fraze fără sfârșit.

Romanul începe domol, ca o simfonie a cărei primă mișcare nu lasă să se simtă tumultul finalului: personajul principal, Ștov, un scriitor rus trăitor în Franța, este brusc părăsit de iubita mult mai tânără. Zbucium, frământare, debusolare și, dintr-o dată, impulsul eroului de a pleca în Rusia, la rădăcini, în căutarea unei iubiri din tinerețe, din Leningradul anilor 1960. Timpul, însă, nu a stat în loc, cu atât mai puțin timpurile. Intreprinzătoarea femeie de afaceri leningrădeană pe care o întâlnește nu mai are nimic din candoarea fetei de odinioară, afacerile imobiliare și frenetica goană după bani nu-i lasă nici măcar răgazul de a schimba două vorbe cu fostul iubit revenit din Franța. Și aici, după *andantele* primei mișcări, începe un *allegro appassionato* de îndată ce intră în scenă personajul Volkov care iese din muțenia lui inexplicabilă și își povestește viața oaspetelui din Franța. Un roman în roman.

Încep primele acorduri ale Simfoniei Leningradului. Este cea mai răscolitoare și mai nemiloasă evocare a Blocadei Leningradului pe care am citit-o până acum, transpunerea în pagini literare a acelor cumplite 900 de zile în care splendidul oraș de pe Neva a fost izolat iar populația lui sortită pieirii, în timp ce Hitler plănuia banchetul festiv la Hotelul Astoria. Nu i-a fost, însă, dat să-și serbeze victoria, leningrădenii au rezistat cu prețul vieții a peste un milion de suflete. Printre ei și Volkov, pe atunci un tânăr ce visa să devină cântăreț de operă, să cânte într-o zi în *Rigoletto*.

Într-o zi de vară a anului 1941, în 21 iunie, o cunoaște pe Mila. La o cofetărie, bând ciocolată caldă și rămânându-le frișcă pe buze. *Andante grazioso*. A doua zi, toate megafoanele din țară, de la Marea Neagră la Oceanul Pacific vor anunța că a început ceea ce avea să fie pentru ruși Marele Război pentru Apărarea Patriei. Cei doi devin parteneri de scenă, cântă în operete franțuzești (cum altfel ?) iar viața lor se desfășoară încă în tempo de *Cantabile con moto*, sub semnul refrenului „Ție, iubito, îți voi împărtăși visu-mi...”

Blocada Leningradului începe odată cu primele semne ale toamnei. Începe drama acestui oraș orgolios, cel mai orgolios oraș al Rusiei. Avea toate motivele să fie plin de orgoliu. Orașul intră în agonie. Agonizează și monumentele și locurile lui de mare răsunset: Catedrala Sf. Isaac, Amiralitatea cu fleșa ei îndrăznească, fortăreața Petropavlovsk, insula Vasilevski și Palatul de Iarnă. Populația este supusă exterminării lente, spectrul morții devine prezență cotidiană pentru fiecare, dar începe o mișcare de rezistență de un eroism cutremurător, în pofida faptului că Leningradul s-a transformat într-un „cimitir infinit de case în care, zi de zi, mii de inimi încetau să mai bată.” (p. 101)

Pagina bibliofilului

Dar nici foamea, nici frigul crâncen, nici lupta zilnică cu o moarte insidioasă nu-i țin pe leningrădeni departe de sălile de spectacol care, deși înghețate, își așteaptă publicul în fiecare seară. Volkov și Mila cântă și ei în spectacole date în concurență cu moartea care pândește din toate direcțiile, cu artiști sleiți de puteri, dar plini de însuflețire și imuni la adierea morții, cu drame personale care însă nu se ghicesc. Iar publicul, vlăguit și incapabil să aplaude, se înclină cu o admirație tristă în fața tinerilor artiști care le hrănesc speranțele: „Nu se aplauda. Prea slăbiți, cu mâinile înghețate vârâte în mănuși, spectatorii se înclinau ca să le mulțumească actorilor. Această recunoștință tăcută era mai mișcătoare decât ar fi putut fi orice ovație.” (p. 115)

Trupa de artiști cântă și pentru ostașii ce luptă pe frontul Leningradului, acolo unde moartea „lovea între două cuvinte schimbate în tranșee”. Scenele de pe front par capricii de Goya, autorul le și numește „capricii”, este un *allegro martiale* dramatic și crud. Cei doi iubiți își pierd urma. Volkov face tot războiul, de la Stalingrad la Kursk și, în final, Berlin. La eliberare e complet cărunț. O caută pe Mila. Regăsirea e amestec de dulce și amar pentru că povestea Milei este terifiantă: în timpul Blocadei a luat la ea acasă 16 copii ai căror părinți muriseră de foame și se lupta pentru viața lor. Cu orice preț. Iar prețul a fost pe cât de imens, pe atât de dureros, pentru că Mila obține alimentele de la soldați cu prețul propriului trup. O altă *Boule de suif*, peste ani și peste spații. Ca și acolo, lumea o judecă și o condamnă. Conștiința ei e, însă, curată: copiii au supraviețuit celor 900 de zile ale Blocadei. *Vivace con brio*.

Cei doi nu se mai despart, se instalează într-o căsuță, pe malul apei, aproape de locul unde cântaseră în momentul acelei sângeroase bătălii. Ea predă muzică într-o școală, el lucrează ca factor poștal. Bucuria de a fi din nou împreună pare a nu fi știrbită de nimic, viața merge înainte, cei doi vor să aducă acasă niște copii orfani de care să se ocupe. *Andantino semplice*. Pământul din jurul casei lor e plin de urmele războiului: căști, pistoale, cartușiere, carnete cu însemnări, fragmente de mantale. Le strâng cu grijă și le duc la ceea ce devenea deja Muzeul Blocadei. Dar absurdul care domina societatea sovietică le mistuie și viețile lor: deportare, despărțire, moarte. Sunt arestați și aruncați în două camioane care pleacă în două direcții diferite din nesfârșita Siberie. Apucă să-și smulgă promisiunea

făcută de fiecare că vor privi seară de seară cerul și vor fi împreună în gând. După care încep anii detenției. *Adagio lamentoso*. Nu se vor mai vedea niciodată. El va supraviețui, se va ocupa de educația muzicală a unor copii orfani, handicapați, dar va refuza să mai vorbească vreodată. Până în ziua în care, în apartamentul comun din care trebuie să plece, va da peste acest francez-rus venit la Leningrad / St. Petersburg să-și caute o iubire iluzorie și în fața căruia își deschide sufletul. Iar francezul-rus Șutov se întoarce la Paris luând în suflet povestea de dragoste și moarte a prietenului său de o zi. *Allegro con anima*.

Închizi cartea și ai tendința să te întorci la prima pagină, să reiei pe îndelete firul, să citești și să nu uiți nimic. Așa cum a spus, atât de simplu și de cutremurător, poeta Olga Bergholtz, martoră și cronicară a Blocadei: Nimeni nu e uitat, nimic nu s-a uitat.

...Și e bine să nu uităm.

Denisa TOMA

Lumina de la Vărădia

Scriitorul bănățean N. Danciu Petniceanu rămâne un credibil și luminat patriot nu numai în romanele și eseistica sa, ci și în impresionanta carte dedicată inegalabilului om de cultură Paul Iorgovici (1764-1808): om am Luminilor, coautor al primului ziar din presa românească și investigator iluminist al lingvisticii în cartea *Observații de limbă românească* tipărită la Buda, în 1799, cu alfabet chirilic.

Scriitorul bănățean pătrunde în hățișul informațiilor despre originea familiei marelui cărturar cu rădăcini solide în neamul lui Constantin Brâncoveanu, trăitoare în Vărădia din anul 1740, Pavel (Paul) Iorgovici fiind al doilea fiu al teologului Marcu-Iorgovici Brâncoveanu.

Vom urmări viața și opera filologului Paul Iorgovici, așa cum ni le prezintă autorul cărții, din perspectiva ideilor și soluțiilor privind gândirea lingvistică românească, a saltului privind cercetarea limbii române, afirmând „progresul în limbă” pentru revitalizarea acesteia prin teorii lingvistice universal-valabile.

Toate ideile sale lingvistice (formarea limbii literare comune tuturor românilor, teoria derivării) au fost valorificate de către filologii din Țara Românească și Moldova, făcându-l să se proiecteze în posteritate.

Autorul monografiei surprinde preocupările lingvistice ale lui Paul Iorgovici încă din tinerețe, când în Jurnal constata că „limba latină prezintă (...) o unitate de spirit (...) și o continuitate etnică”, exprimă „noțiuni și idei de înaltă specialitate” și că „limba română (...) își are (...) rădăcina în Dacia Felix...”.

Paul Iorgovici avea idei comune cu Immanuel Kant privind egalitatea cetățenilor, toleranța religioasă, libertatea gândului, direcția comună a limbii și a culturii etc., încă din perioada studenției în filosofia dreptului sacru.

În privința situației din Ardeal, acesta nota: „În secolul al IX-lea, românii erau așezați binisor în Transilvania, când ungurii au dat năvală peste ei mult, mult mai târziu.”

În perioada studiilor vienezе și-a desăvârșit dreptul penal și internațional, dar a studiat și Codul penal emis de împăratul Iosif al II-lea, în ianuarie 1787.

După ce a primit permisia pentru studiu în Biblioteca Vaticanului, Paul Iorgovici a vizitat palatul Vaticanului unde și-a consolidat cunoștințele istorice și filosofice.

Pagina bibliofilului

Autorul evidențiază preocupările lui Paul Iorgovici pentru explicarea originii limbii și a poporului român, pentru Declarația drepturilor omului și ale cetățeanului, participarea acestuia la elaborarea Constituției Franței din 14 septembrie 1791.

La Londra, Paul Iorgovici a observat, după opinia lui Nicolae Iorga, „libertatea răzimată pe tradiție, pe dezvoltarea istoriei” și a intrat în relație cu ambasadorul Austriei în Anglia.

Cărturarul cunoștea opt limbi străine, fiind un adevărat poliglot: română, sârbă, maghiară, latină, italiană, germană, franceză, engleză.

Opera sa filologică a fost scrisă în perioada când s-a stabilit la Vârșeț: *Observații de limba rumânească*, tipărită la Buda în 1799. Lucrarea exprimă poziția „gândirii filologice, istorice, pedagogice, filosofice, religioase, juridice europene în plan iluminist”, cum pertinent observă autorul N. Danciu-Petniceanu, surprinzând condiția de „tolerați” a românilor în propria țară.

Paul Iorgovici s-a implicat în acțiunea de trezire la realitate a românilor, în acțiunea de descoperire a identității naționale. El considera, în mod obiectiv, că „limba și nația cu un pas pășesc”. Marele cărturar, considerând limba drept emanciparea națională a unui popor, apartenența la o anumită religie, prin tezele științifice coerente, valabile și azi, anticipa „teoria savantului Ferdinand de Saussure, creatorul lingvisticii generale, cu privire la studiul sincron al limbii și chiar pe lingvistul rus Nikolai Sergheevici Trubețkoi” care, în colaborare cu lingvistul american Roman Jakobson, sunt creatorii „Cercului de la Praga”.

Sunt pertinente surprinse concluziile lui Iorgovici privind slaba dezvoltare a științei și culturii altor popoare, condițiile istorice în care „viețuiește” poporul român. Soluțiile oferite de Paul Iorgovici sunt: necesitatea comunicării, apariția dicționarilor și a gramaticilor, cunoașterea vechimii limbii române, contribuind la îmbogățirea vocabularului cu termeni științifici neologici.

Autorul monografiei sesizează influențele *Tratatului despre senzații* al lui Condillac (1754) asupra operei lui Paul Iorgovici: rolul gândirii, al cuvântului ca semn arbitrar, al ideii, rolul polisemiei, al semnului lingvistic, rolul limbii ca metodă și instrument ce perfecționează gândirea, influența reciprocă dintre limbă și rațiune, raportul dintre istorie și limbajul mediat de știință.

Paul Iorgovici are și numeroase idei originale privind circulația cuvintelor, explicarea etimologiilor, derivarea, împrumuturile și formele populare ca mijloace de îmbogățire a limbii, faptul că stilul și limba stau sub semnul graiului popular din zona Caraș.

Cărturarul total, „Lumina de la Vărădia”, nu neglijează nici rolul școlii, al educației, al educatorilor și al părinților în educația tinerilor.

Monografia este scrisă cu nerv, de un adevărat slujitor al limbii române, de un român demn, care știe să aprecieze cu rigurozitate valoarea.

Titlul metaforic al cărții dezvăluie optica unui adevărat scriitor.

Maria TOMA-DAMȘA

Scriitori hunedoreni - Constantin Stancu

Cu conștiința împăcată spun că încă un poet român a fost nedreptățit de timp și de conjunctura politico-comunistă, când valorile se cerneau prin sîta unei cenzuri mînuite cu destulă abilitate de indivizi care, eventual, erau apreciați activiști de partid, dar nici într-un caz pricepuți într-ale literaturii. Avînd „origine sănătoasă” sau profesii paralele cu creația artistică, acei diriguitori-călăi ai culturii, de fapt, au hotărât printr-o simplă semnătură – deseori cam hieroglifică – soarta multor oameni-creatori. Că poetul Constantin Stancu a fost, din acest punct de vedere, o victimă este mai presus de orice îndoială, iar acest prim volum de versuri cu un titlu-metaforă: (*Păsările plîng cu aripi*, Editura Helicon, Timișoara, 1999) poate dovedi oricînd și oricui că autorul cărții vine să adauge grupării de poeți hunedoreni încă un nume care nu poate fi și nu trebuie ignorat...

Parafrazînd în sensul cel mai frumos zicerea caragialiană „simț enorm și văz monstruos” sau, altfel spus, contactul poetului cu lumea înconjurătoare se produce spontan și cu atîta acuitate, încît reflectarea acesteia în poezie ia, uneori, accente care nu par să mai fi trecut prin filtrul rațiunii poetice și al canoanelor artistice. Însă avem de-a face cu o falsă impresie - la Constantin Stancu se află întotdeauna sub control materialul folosit, precum în cazul versurilor: „Arborii se zvârcolesc în somnul verde, / prin insomnia mugurilor/se strigă unul pe celălalt, / se aprind cei peste care nu a nins, - / ard cu flacără transparentă, / cum numai în unele dimineți / este mâna ta@ // (*Insomnia din muguri*, pag. 38); sau, și mai elocvent, din acest punct de vedere, este începutul poeziei *Ecou de toamnă* (pag. 45): „Un strop de târziu m-a străbătut, / s-a prelins de-a lungul oaselor, / parcă un ochi mi-a traversat ființa, / greu ca un glonte, / efemer ca un fluture de cripton, / cald precum sângele jertfei.”//.

În imediata apropiere a unui realism în care poetul se simte implicat și întotdeauna responsabil, se află efectul unei hipersensibilități și a unei nostalgii de care el nu poate scăpa nici atunci când dorește cu tot dinadinsul:

„Mă rog de voi să fiți frumoși, / să mai pornim jocul acela din copilărie / când ridicam orașe de zăpadă / pe un sentiment de nord, / acolo se întorceau păsările călătoare / amăgite de anotimpul secret.”// (*Anotimp secret*, pag. 50), sau: „Numai iarba adoarme în picioare, / gândurile ei vegetale, / e timpul să te chem în inima mea, / să te ghemuiești într-un ventricol, / să te încălzești ca într-un pântec, / să fii copila naivă, / să te mire fuga sîngelui spre neființă, / ca o planetă/spre marginea timpului.”// (*Ca o planetă*, pag. 75).

Pagina bibliofilului

Ce-ar mai fi de remarcat la Constantin Stancu ? Un soi de lejeritate a discursului poetic, posibilă consecință a unui îndelungat exercițiu de creație care, în context, iată că justifică, însă din alt unghi, acest debut târziu. Privind din acest punct de vedere problema, apariția prezentului volum de versuri poate fi considerat un câștig important pentru autor... Pentru că, ajuns la maturitate artistică, el își asumă, pe drept, un rost și o anumită responsabilitate artistică și chiar socială, observând discret, dar categoric, materializarea ideii că „Viitorul este o floare de câmp/crescută din sânge tânăr, / viața - / brazdă udată de lacrimi, / un os al soarelui pe care crește/carnea ideii, / copacul din fața ferestrei este orb, / vântul aduce ornice în sângele femeilor, / ziua moale atârnă de-un colț / în afara timpului.”// (*Carnea ideii*, pag. 122).

Dar, vorbind despre discursul poetic, să nu cădem în capcană: poezia lui Constantin Stancu nu este una în universul căreia se pătrunde ușor, ci mai degrabă aș spune că avem de-a face cu o creație modernist-filozofică, doar ceva mai greu accesibilă. Însă, odată descoperit codul, satisfacția întâlnirii cu adevărata poezie o simțim ca pe o victorie perfect compensatoare.

Schimbând totalmente registrul vocii sale poetice, Constantin Stancu semnează un volum de creații (*A privi cu ochii inimii: poemele roadelor*, Editura Polidava, Deva, 2003) în care liricul a fost sacrificat aproape în întregime în favoarea unor ode-immuri cu pronunțat caracter religios. Surpriza e cu atât mai mare cu cât, pare-se, pentru autor contează mai puțin, în contextul ideii, valoarea artistică decât mesajul în sine al textelor. Utilizând versul clasic, în mod normal mai potrivit abordării versurilor de o asemenea factură, el a clădit poem după poem pe un fundament clar-biblic și cu trimiteri concrete la capitole, evangheliști sau epistole. Este o experiență deloc ușoară, ba aș îndrăzni să spun că această schimbare de „macaz liric” presupune un efort al intelectului absolut impresionant. La apariția volumului său de debut, *Păsările plâng cu aripi*, scriam: „Ce-ar mai fi de notat la Constantin Stancu ? Un soi de lejeritate a discursului poetic – posibilă consecință a unui îndelungat exercițiu de creație (...)”, adevăr continuat și în această nouă carte a sa. Cu atât mai mult și mai dificil având în vedere că aveam de-a face cu creație pe temă dată, iar aceasta, aleasă de el, are anumite rigurozități, anumite canoane-responsabilități unde divagațiile pot abate lucrurile de la ideea de bază. E ceva mai greu, fiindcă se observă grija obsesivă pentru ca mesajul religios, asemenea unei luminoase chemări spre cele sfinte, spre Creatorul însuși, să fie perceput, înțeles corect și, de ce nu?, asimilat. În acest scop, permanenta grijă a poetului nu este de a înveșmânta ideea în artistic, ci de a transmite informația corect și, normal, eficient pentru a fi înțeles ca un mijlocitor cât mai fidel al trimiterilor Creatorului prin intermediul zicerilor biblice.

Așadar, citind această nouă carte a lui Constantin Stancu, vom descoperi o cu totul altă față a poetului, într-o creație în care efortul și dorința reușitei în tema propusă se simt în fiecare poem. Ceea ce trebuie apreciat ca atare...

Dumitru HURUBĂ

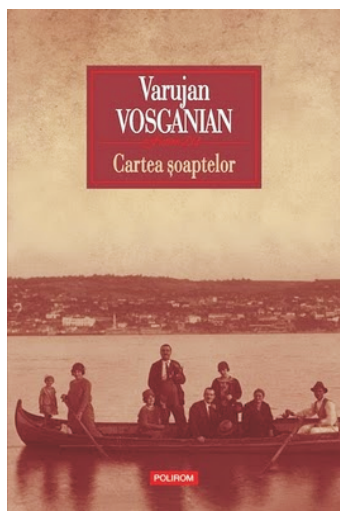
Pagina bibliofilului

Varujan Vosganian - enkomion și reproș

Din fugare sau răzlețite lecturi, mai degrabă semănând cu lecturarea Drumului cu pașii, Varujan mi-a prilejuit, cu ani în urmă, acea tresărire de a da binețe cuiva știut de undeva... starea stranie că te întâlnești, pe inverse cărări, cu tine însuși, într-o altă ipostază... Poate sună cumva exaltat – noi exaltăm lucrurile! – ori altcumva, însă eu, încă de la primele lecturi din alții (...), am resimțit destul de rar această curioasă percepție: cititorul care sunt este oricum mai poetic decât cel care scrie, decât cei ce scriem, în spiralic adaos al exploziei cu încetinitorul (apheironice?) care rezidește? pădurile lui Wagner, ecouri de vânătoare (poate safari-uri ale zeilor arși?) sau simplificând englezește (...), Magic World-ul Cărții Unice. Boematic, cu ani în urmă, (ne) uitați prin ale noastre provincii, eu la Hunedoara, dumnealui la Focșani și Iași, în glumă, cândva, îl poreclisem calamburistic (n-am zis cabbalistic!) Varujan Valjean. Poemele lui, am scris undeva, citite cu ochii, se fac auzite într-o dimensiune cu ecouri multiplicat, ca dintr-un „stră-simț”, au un „ceva” de pergament, de memorie sacră, au un parfum neînțeles în arealul meu semantic și totuși ceva tulburător de cunoscut. Triada de volume lirice are ceva alchimic, ezoteric, cabbalistic, inițiativ în cheie actualizată. Ceva amintind – însă vag și doar semnat – de Magicianul lui Coelho, ba chiar mai de departe (...), de sacerdoții barbarilor despre care face vorbire Umberto Eco, *Șamanul albastru*, *Ochiul alb al reginei*, *Isus cu o mie de brațe*. Proza scurtă – „Statuia comandantului” – nuanțează de o manieră captivantă un foarte puternic nerv poeion (...), cu spirit eseistic, sagistic, glosând de fapt stările eminamente ale contemplației metafizice, murmurate, întocmite ca texte-comunicante. Varujan îți induce neliniștea care vine din cunoaștere, dar și din genomul arhetipal, iar metoda sa este – în poezie, ca și în proză – alegoria caleidoscopică, magismul uneori somptuos, evocarea cumva divinatorie, de fapt catarsică. Ceea ce suflă, însuflețește prin verb, în scrierile acestui om cumva foarte vechi, este patosul, este empatia pe care o atribuim Divinului, este însă și umbletul ușor plutind, levitând, prin discurs, arta de a reflecta metatextul memoriei în sedefii, ornamentice florituri, reductiv în poezie, semiotic - plurisemantic în Epos. Constanta cuminecărilor sale este cea a inițierii, cea a extragerii semnificației esențiale, din delirul suprafețelor, cu jocuri infinite de oglinzi. Curios, dar dincolo de zonele nocturne, tragice, Varujan ne face să întrezărim dimineața, să ne reamintim că în orice amurg gestică latent alt răsărit. Religiozitatea sa în modernitate (...) este una a regăsirii sacrului coborât (empiric?) în profan, spre a-l reîntemeia. Sensorii poetici sunt ultra-activi și în proza armeanului român.

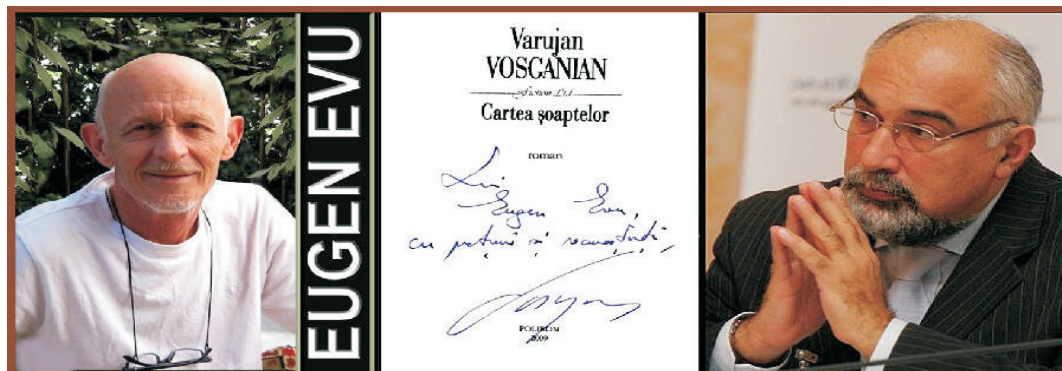
Pagina bibliofilului

Nimic habotnic, ci doar numai sensibil – asomptic – sine în Sinea Lumii. Romanul *Cartea șoptelor* (Polirom, 2009), cartea de *dar făcut și primit* (la schimb!), este una a răbdării și a revelației, este o evanghelie a neamului său traumatizat de istorie, înviator prin acel ceva care nu piere, ci transcende, misterios prin chiar Realitate. Este opera sa de vârf, o epopee a Armeniei. Poetul este geamănul interior al naratorului apostolic. Developarea - niciodată mișcată, voalată necum - prin epos tălăzuitor, al unei memorii mareice, intervale și vămi transfigurând metafizic un *illo tempore* mereu regresiv în Acumul real, însă parcă visat, arhitectura „catedralică” a acestor regresiuni sau submersiuni, sunt unice pentru literatura scrisă românește. Varujan Vosganian este și scriitor român, prin aceea că se vedește fin simțitor al rostirii neo-latinești, iar Isus-ul armenesc este cel ce vine mereu interdimensional, evocator întru cunoaștere și neuitare, mai ales neuitare. Puțini, numărați sunt și ai Neamului lor, cei ce duc până la vârf, itinerariul. Un itinerar ce

pare a fi chiar purtat, știut dintotdeauna, ca și cum am avea în creier-inimă o hartă a întoarcerii, a Eternei întoarceri? O recentă, de fapt unică întâlnire directă - La Galeriile Hunedoara - cu acest confrate mai mult decât știe, mi-a confirmat sentimentul primei lecturi din poezia sa, acela pe care ori de câte ori vrei să-l definești, ai ispita de a-l recizela, de a glisa sub impresiunea magică a unei cunoașteri „de când lumea”. Varujan Vosganian este magicianul practician, este poetul limbajului primordial, antebabilonian, într-o lume a rezidirii babilonice prin cărămizile arse ale cărților noastre, voastre, lor Remember Borges, care avea revelația unei Unice Entități care (ne) scrie, poate Memoria Mamei Lumea. Cum sa-i spun? Neliniștile tale cele mari mie îmi redau o acalmie pe care, ca popor al meu, nu o uita nici moartea! Prietene, eu nu pot sa nu pun pret pe recunoscinta ta. Nu îmi pare rau ca, de fapt, nu ma prea cunosti, fie nici macar prin cartile ce ti le-am semnalat, ale mele, ale celor de lângă mine, din Noua Provincie. De la Blaga stiu ca eu sunt centrul sinei mele, al lumii, eu sunt sunetul lacrimii din Lancram. Noi, cartile noastre, ale voastre.

Eugen EVU

Dascălul poet

Ce se poate spune când dascălul coboara de la catedra și își deschide sufletul în fața ucenicilor săi ca într-un gest de profunză comuniune? Sutele de versuri pe care profesorul Florian Bradeanu le-a izvodit și pe care ni le-a daruit la revederea noastră de 40 de ani de la terminarea liceului din Simeria cuprind în ele o viață de om, experiența unei existente pline de suisuri și coborâșuri, semnele unui drum strabatut mereu cu fruntea sus și cu ochii limpezi îndreptați spre înaltul cerului. Au trecut timpuri, au venit noi vremi, întrebările au devenit tot mai obsesive, cu răspunsul tot mai greu de dat. Dar poeziile profesorului nostru ne dezleaga parca întregul mister al lumii, ne învata cum să privim în fața noastră pentru ca el sublimează parca toată înțelepciunea lumii, toată filozofia și știința pe care le-a sorbit asemenea apei de izvor.

Volumul, intitulat *Convocarea zmeilor*, cuprinde poeziile scrise de Florian Bradeanu vreme de două decenii, 1988-2008, o perioadă complexă și greu de înțeles, în care valorile s-au rasturnat, miturile s-au năruit, monumentele au căzut de pe socluri meritate sau nu. Interogațiile răzbat din fiecare poezie, frământările legate de soarta noastră, de destinul Țării îl preocupă pe dascălul-poet. De o moralitate pură și, asemenea soției Cezarului, mai presus de orice banuială, poetul nu poate accepta deșingolada morală în care a intrat omenirea întreaga. Îi cheamă în ajutor pe marii învățați ai lumii, pe marii scriitori și gânditori pe care i-a citit și i-a aprofundat, dar Socrate, Platon, Kant, Cioran, Țolstoi, Goethe, Eminescu nu-i răspund la întrebări și nu-i spun de unde vine haosul înimaginabil care învalueie totul. Versurile sunt nelinistite, strabatute de durere și de neputință, dar susținute de un filon de umor sanatos, teluric, ce lasă loc și unei brume de optimism. Chiar poezia ce da titlul volumului pune în scenă o convocare *sui generis* a zmeilor care de acum înainte vor avea de luptat nu cu dușmanii lor „consacrați”, ci cu un alt soi de inamic, de tip nou:

Nu mai luptați cu Feti-Frumosii, Cu verii lor și cu stramosii, / Ci cu ciocoi de lume nouă, / ce fura closca de pe oua; / Cu tradatori de neam și țară / Ce-si duc odraslele pe-afară, / Sa-nvete practicile-oculte, / Sa jefuiască cât mai multe. De altfel, „oculta” este o temă

Aniversări, comemorări, evenimente

recurenta ce apare pregnant și în virulenta poezie intitulată deloc întâmplător *Slugoi Diavolului*. Într-un limbaj aspru, frust și fără grija de a menaja urechi delicate, poetul scoate un racnet de durere și de neputință în fața invaziei Raului, a distrugerii tuturor urmelor de Bine, Frumos și Credință, o triadă pe cale de dispariție în diabolicul angrenaj a ceea ce se numește globalizare. Iar cauza-cauzelor este ea,

Oculă, care *Prin negura de veacuri (...) vine de departe, / Popoare învrajbeste, pe neamuri le departe, / Cu Diavolul de mână provoacă printre noi / Foamete, criza, certuri, panica și război*.

Refugiul îl poate reprezenta și permanentă întoarcere la surse, la bastina curată și neatinsă de mișmele Raului. De aici, invocarea rădăcinii în poemul omonim, *Radacina*, prilej pentru Florian Brădeanu să refacă toposul copilăriei pierdute, dar niciodată uitată, niciodată renegate, un topos arhetipal și datator de înțelepciune, satul natal de pe malul Crisului: *Doamne, câta-nvătătura / Pentru suflet, pentru minte / Tulcanii mei îmi dadura, / Ca să pot merge-nainte! (...) Și din toate-mi făcși parte / După legea creștinească, / Domnul să te scrie-n Carte / Și-n veci să te vesnicească!*

Dar cum să lipsească din volumul unui dascăl de limbă și literatură română versurile-legământ față de spiritualitatea românească, față de efigiile neamului? Pregătindu-se pentru un lung și necunoscut Drum, poetul își pregătește, pe îndelete și cumpătat, cu chibzuință, bagajul care-l va însoți până la capatul drumului / zilelor și, pe un ton de râsu'plânsu, ne face partasi la alcatuirea „cu grija, respect și smerenie” a celor necesare drumului: doinele, *Miorita*, *Scrisorile* celui numit cu familiaritate Mihai, *Testamentul* lui Arghezi și *Liliecii* lui Sorescu, dulcele stil al lui Nichita și, neaparat, neaparat, un strop din *Oltul* lui Goga, „pentru sfântire, / Ca să am de drum.” Nu știu dacă mi-a fost dat vreodată să citesc o declarație de iubire față de Limba română și slujitorii ei mai copleșitoare, mai sfâșietoare și mai deplină decât această poezie numită simplu *Pregătire*.

Iar când o asemenea declarație de iubire o face omul care ti-a fost dascăl, nu poți decât să-i multumesti că ti-a daruit cheile nesfârșitei împărății numite Limba Română.

<p>FLORIAN BRĂDEANU</p> <p>Convocarea zmeilor - 1988 - 2008 -</p> <p>Simeria - 2010</p>	<p>CUVÂNTUL</p> <p>I-aud freacățul, minune, Pe-ariplă vântului, Dar n-am cheia ce-ar deschide O poartă-a cuvântului.</p> <p>Mă frământ cu ciudă mare, Ca fiu al pământului, Ca să intru-n visteria Sfântă a cuvântului.</p> <p>Bodyguardii-mi păzesc bine Elanul veșmântului; Nu-mi permit să prind esența Dulce a cuvântului</p> <p>Și petrec în resemnare, Cu răbdarea sfântului, C-am să stau o viață-ntrăgă La poarta cuvântului.</p>
---	---

Denisa TOMA

Pe Valea Mureșului, la Almaș-Săliște

De la Deva la Zam, Mureșul, ieșit din Câmpul Pâinii, se strămtează pe măsură ce se apropie de sectorul limitat la sud de Munții Poiana Ruscăi.

Zamul se află pe malul drept al Mureșului, aproximativ la 45 km depărtare de Deva, la granița județului Hunedoara cu Arad. În secolele trecute, aici se afla vechea graniță dintre Austria și Ungaria, de numele Zamului se leagă istoria cu iz de legendă a celebrului baron Nopcea, prefect al județului, aici crește, răzlețită între stâncile dealurilor din jur, floarea de colț.

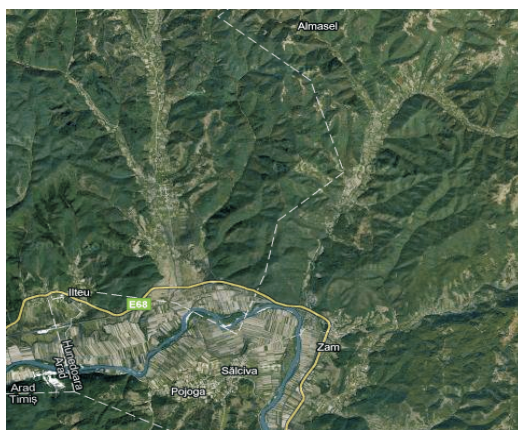
De la Zam, azi centru de comună, mergând spre nord, pe valea pârâului Almaș, după ce ai trecut prin satele Cerbia, Pogănești și Micănești, ajungi la Almaș-Săliște, sat aflat la cumpăna de ape dintre Crișul Alb și Mureș.

Dintre țăranii de pe Valea Mureșului, săliștenii și-au conservat cel mai bine obiceiurile și credințele. Se mențin aici o serie întreagă de credințe care, în mare parte, au dispărut din alte sate sau altele care au o profundă originalitate, fiind specifice doar localității.

Se păstrează încă tradiția de a nu lucra în sărbătorile religioase, întrucât asupra Sălașului se abat mari nenorociri. Uneori nu se lucrează pentru că-i rău de trăznete sau de pagubă, alteori se crede că vin șerpii sau se strâmbă gura, ori femeilor li se fac pistrui pe față. Multe dintre credințe în legătură cu sărbătorile au, desigur, un substrat religios.

Pentru menținerea curățeniei trupului și sufletului, posturile din cursul anului sunt respectate cu strictețe. În același scop nu se mănâncă de dulce miercurea și vinerea.

Sărbătorile și anumite zile ale săptămânii nu impun numai restricții, ci dau și posibilitatea țăranului de a face anumite lucruri pentru ca familia și gospodăria lui să prospere. La Bobotează, când preotul umblă prin sat cu crucea, cineva din familie fură o crenguță de busuioc, din „ojogul” cu care se stropește, pe care o pune la căpătâiul patului fetei sau a feciorului din casă,

Tradiții, obiceiuri

căruia dimineața, după ce a dormit pe crenguța de busuioc, i se cere să descrie persoana de sex opus pe care a văzut-o în vis, crezându-se că „aceea-i va fi partea”.

În prima vinere din postul mare, înainte de răsăritul soarelui se culege popilnic, iederă și busuioc, se ia o nuia de alun și una de salcie; se pun toate acestea la fiert și în ziua următoare, tot înainte de răsăritul soarelui, fetele se spală pe cap cu această fiertură, ca să le crească părul și să fie norocoase.

În ajunul Paștelui, seara, se aduce în casă o brazdă de pământ verde, în scopul de a asigura integritatea și prosperitatea familiei. În ziua de Paști era bine ca fetele și femeile să pună mâna pe urzici, înainte de a umbla cu sarea, pentru a nu le transpira mâinile când, în cursul anului, lucrează lucruri de mână.

În noaptea de 29 noiembrie, ajunul sărbătorii Indrii (Sfântul Andrei) fetele bătrâne și văduvele „își fac pe parte”. Fata sau văduva care dorește să se mărite se duce în grădină cu un ac și împunge de mai multe ori un prun zicând:

*Nu-mpung prunu, / Împung pe neunu, / Nebunu să-mpungă pe dracu, /
Și dracu să-mpungă partea mea. / Să plece să nu mai poată sta /
Până pe mine el va afla.*

Alte credințe se referă la sărbătorile de iarnă din preajma Anului Nou. Pentru ca puii să nu moară în ouă vara, când se pun cloști, e bine ca în noaptea ajunului de Crăciun, de Revelion și de Bobotează, să nu se stingă focul din sobă. „Focu ăsta îi încălzește pe pui”. Se crede că cenușa rezultată în urma focului continuu din noaptea ajunului de Crăciun e bine să se pună primăvara pe plantele proaspăt răsărite pentru a le feri de dăunători. Potrivit acelorși credințe, e bine ca de Crăciun să-ți vină în casă mai întâi un bărbat și nu o femeie pentru ca familiei „să-i meargă bine pe an înainte”, să aibă recoltă bogată și animale frumoase, bărbatul fiind mai curat decât femeia și mai puțin influențat de diavol.

Credința că pe timp de secetă divinitatea ori diavolul împiedică ploaia să cadă pe pământ i-a determinat pe sălișteni să însceneze unele rituri pentru venirea ploii. Unul dintre acestea este „mămăruța”.

O bătrână de peste 60 de ani alege câteva fete sub 12 ani pentru a umbla cu mămăruța. Una dintre fete, stabilită să fie mămăruța, este acoperită în întregime cu plante verzi, chiar și peste ochi. Mămăruța este purtată prin vale, pe apă în sus de două fete. Restul fetelor vin în urma mămăruței cântând:

*Mămăruță, ruță, / Întoarcete - mprejur ! / Ca grăuțu-n șur /
Ploaie, Doamne, ploaie / Să curgă șarlaie, / Să curgă șarlău /
Și p-a-nost părău / Să se facă grâu, / Spicu cât cuțatu, /
Stogu cât îi casa, / Pita cât îi masa.*

Oamenii întâlneau în cale de către fete erau stropiți cu apă dintr-un cart [ciubăr de lemn - n.red.] cu ajutorul unui ojog și aceștia le dădeau bani fetelor.

Tradiții, obiceiuri

Dacă umblatul cu mămăruța era fără rezultat, atunci un vânător se ducea la Pârâul Iuzii, aflat între Almaș-Săliște și Micănești, unde trăgea cu pușca într-o stâncă anume, socotindu-se că acolo țin dracii ploaia legată.

Ocupația de bază a săliștenilor fiind creșterea animalelor, în special a bovinelor, din grija față de acestea s-au născut o serie întreagă de credințe. Cele mai multe se refereau la vacă. De teamă ca vaca să nu-și piardă laptele, nu se dădea lapte din casă după asfințitul soarelui, ca să nu-l ia moronița. După ce vaca a fătat, trei zile se aduna lapte crud, iar a treia zi se fierbea cu apă de la trei izvoare și cu vreascuri luate din gardurile a trei curți unde sunt femele (vacă, scroafe, oi, capre, cățele) cu lapte din belșug pentru ca vaca să dea pe viitor lapte mult. După fierberea acestui lapte se obținea un produs numit „corastă” la care erau chemați copiii să mănânce. După ce vaca a fătat, timp de nouă zile ea nu era scoasă din grajd, pentru că în această perioadă „moronița” putea constitui un pericol. După trecerea acestui termen, înainte ca vaca să fie scoasă la apă sau la pășune, i se atârna între coarne un săculeț în care se punea rădăcină de mama-pădurii, tămâie și aluat care se plămădește de sărbători, în timp ce se descântă:

Cum plămădesc muierele aluatul la sărbători, așa să se plămădească laptele la vaca mea, să nu poată moronița să-l iele.

Muncile câmpului și cele din gospodărie au caracter ciclic și sunt condiționate de cele patru anotimpuri. În desfășurarea obiceiurilor de-a lungul anului se disting trei cicluri: cel de iarnă, cel de primăvară și cel de vară și toamnă.

Cea mai bogată gamă de manifestări folclorice are loc în perioada ciclului de iarnă, începând cu postul Crăciunului „15 noiembrie” și terminând cu încheierea cășlegilor și lăsatul secului.

Încă din primele zile ale postului de Crăciun, încep pregătirile în vederea colindatului cu duba, colindat care durează până în ajunul Crăciunului. Paralel cu întrunirile zilnice ocazionate de învățarea colindelor, până acum 50 de ani se organizau și șezători.

Pe lângă cetele de dubași, prin sat umblă o ceată de copii între 7 și 14 ani „cu steaua”. În postul Crăciunului, pe lângă învățarea repertoriului, copiii se ocupă de împodobirea sau confecționarea costumației: chipie înalte din carton, săbii și stea. Repertoriul se învață sub îndrumarea unui bătrân care cunoaște bine obiceiul.

Perioada de la Bobotează până la „Zăpostire” (lăsatul secului) poartă denumirea de „cășlegi”. Cășlegile constituie sezonul peștitului și al nunților. Cu ani în urmă, în această perioadă se organizau clăci la furcă (la tors).

Sfârșitul cășlegilor și prinderea postului de Paști (lăsatul secului) marchează începutul ciclului de primăvară. Ultima zi din cășlegi numită „Zăpostire” prilejuiește manifestarea unui obicei numit

Tradiții, obiceiuri

„Leuca”. În ziua de Zăpostire, copiii din sat umblă prin pădure și taie jnepeni pe care îi depun pe culmile a două sau trei dealuri. Pe fiecare culme înfig câte un par în pământ, pun paie, peste care clădesc jnepeni.

Când se întunecă bine, pe culmi se adună oameni din sat și se aprind leucile. Fiecare copil și-a confecționat „ojoage” din bâte la capătul cărora a legat coajă de cireș bine uscată. De la focul leucii copiii își aprind ojoagele pe care le învârtesc deasupra capului, strigând în cor:

- *Leuca, mă, leuca, mă!*

Când focul este în toi câte un copil strigă :

- *Cine n-o mâncat brânza / S-o deie la mârza!*

- *Cine n-o tors fuiorile / Să le toarcă ciorile!*

Ceilalți copii îi răspund în cor:

- *Leuca, mă, leuca, mă!*

Alți copii vin cu alte strigături, după fiecare strigare urmând „leuca, mă, leuca, mă !”

- *Cine n-o tors călții, / Să-i toarcă mâții!*

- *Cine n-o tors bărbile, / Să le toarcă vrăbiile!*

- *Cine n-o mâncat păsatu / Să-l deie la Gușatu!*

- *Cine n-o beut vinarsu, / Să i se uște grumazu!*

- *Cine n-o mâncat cătărigile, / Să i se spargă blidele!*

- *Cine n-o țesut pânza, / Să i se împută brânza!*

Când focul s-a potolit, copiii coboară de pe dealuri cu ojoagele aprinse în mâini, strigând:

„*Leuca, mă, leuca, mă !*”.

În postul Paștilor, cea mai importantă sărbătoare este Sângeorzul (Sfântul Gheorghe), la 23 aprilie, care prilejuiește scoaterea vitelor la pășune. De acum, moronița reprezintă cel mai mare pericol. Acum 65 de ani se striga Moronița, un fel de strigare peste sat. Semnificația acestui obicei nu a dispărut, în puterea moroniței crezându-se și astăzi. Obiceiul avea o dublă semnificație: întâi blestemul și batjocorirea moronițelor și ironizarea abaterilor de la comportamentul social. Obiectul strigării îl constituiau în primul rând fetele bătrâne, văduvele, femeile imorale și mai puțin bărbații leneși ori bețivi.

Flăcăii se adunau într-un loc știut numai de ei și stabileau abaterile de la moralitate și persoanele pe seama cui le vor pune. Se împărțeau apoi în două cete și fiecare ceată se deplasa pe dealul destinat ei.

Strigarea peste sat era un dialog între cele două grupuri de flăcăi :

- *Aule, Paule, mă! / Șe tă taie, Aule, Paule, mă?*

- *Ne-o mânat biraiete, / Să strigăm strigoaiete.*

- *Ne-o mânat Bodonița / Să strigăm Moronița.*

- *Strigăm-o ori o lăsăm, mă? / Strigaț-o, mă că și noi / V-am strigat dintr-un deal în celălalt!*

- *Moroniță cine să fie, mă? / Ana (Măria etc.) lui Văsălie.*

- *Di șe Ana lui Văsălie, mă? / O stat numa la umbră, mă!*

- *Casa-i nemăturată, marele necesălate, mă!*

Tradiții, obiceiuri

- *N-o curățat nici camița, nici băbura, mă!*

- *N-o țăsut nici pânza, mă!*

După ce faptele unei moronițe erau strigate, se lua în discuție altă moroniță, explicându-se scopul strigării :

- *Strigăm peste sat, să pută brânza la moroniță a păsat stricat, mă!*

- *Să nu ieie moronița laptele de la vaci și de la oi, mă!*

Strigarea se încheie cu blestemul moroniței :

- *Cine-o luat mana vacilor, / Să-l ieie tata dracilor, mă!*

- *Cine-o luat mana oilor, / Să-l ieie tata zmeilor, mă!*

sau :

- *Câte hude-n ciur și-n sâtă, / Atâtea bube la moroniță pe țățe, mă!*

- *Câte fire într-un sac, / Atâtea bube la moroniță pe cap, mă!*

Se întrevăd aici elemente de descântec. Persoanele investite cu puteri de moroniță nu ieșeau din casă în momentul strigării, ci rădeau pe troacă pentru a nu auzi strigarea.

În ziua sfințelor Rusalii, după ce se termină serviciul divin la biserică, feciorii iau praporii, îi împart între ei și se urcă pe dealuri. Ei înconjoară satul pe hotar cu praporii și fac cununi de spice de grâu pe care le pun pe „rugile” (cruci de lemn) care sunt ridicate pe vârfulurile mai înalte ale dealurilor. Când ajung pe lângă holdele de grâu, ei apleacă praporii ca să atingă spicele. Când coboară la vale, ei sunt așteptați de cei mai bătrâni, care au și ei cununi de grâu, dar împodobite cu trandafiri. Aceste cununi sunt făcute de către fetele din sat și sunt puse pe fiecare prapore câte trei cununi, plecându-se apoi către biserică cântându-se:

*Doamne Iisuse Hristoase, /
Tu ne ești nouă zori frumoase, /
Și roze prea luminoase. /
Ce din cer Te-ai pogorât, / De la Tatăl ai venit, /
Din Fecioară Te-ai născut, /
O, Iisus lumină-naltă, / Ochii mei la Tine cată. /
O, Iisus lumină dulce, /
Ne-ai păzit cu Sfânta Cruce, /
De acum până-n vecie, / Mila Domnului să fie /
Și nouă cu bucurie.*

În cadrul manifestărilor folclorice ale satului, locul cel mai de seamă îl ocupă colindatul cu duba, obicei la care, sub un aspect sau altul, participă întreaga suflare a satului.

Tradiții, obiceiuri

Acest obicei constituie fala acestor locuri, ceata de dubași colindători făcând cunoscut țării, cu diferite ocazii, autenticitatea lor.

Grupul folcloric de colindători s-a înființat în anul 1940, varietatea și frumusețea colindelor religioase și laice, ritmul antrenant al bății de dubă, pitorescul costumului și ținuta mândră a colindătorilor făcând ca acești soli ai folclorului hunedorean să se bucure de o deosebită apreciere.

În iarna anului 1940, fiind invitați la București, la Casa Radio, unde au susținut o amplă reprezentație, au fost remarcați de renumitul savant Nicolae Iorga, care i-a invitat la Institutul de Istorie Universală, întreținându-se cu ei și dăruindu-le cărți, iar mai apoi, anunțând înfrățirea satului Almaș-Săliște cu Vălenii de Munte, a afirmat cu emoție: „De astăzi mai am încă un Vălenii de Munte, ținutul Hunedoarei, în Almaș-Săliște.”

Consemnările din presa vremii (Curentul, Universul, Albina) sunt elogioase, iar renumiții etnomuzicologi Sabin Drăgoi, Nicolae Oancea și Ion Pop au publicat o serie de articole laudative despre dubași.

După anul 1990, dubașii din Almaș-Săliște primesc o nouă confirmare a valorii și prestigiului de care se bucură participând an de an la impresionante spectacole de datini și obiceiuri organizate pe marile noastre scene.

În anul 2006 ceata de dubași a participat la un tradițional festival organizat în capitala Europei unite, Strasbourg, festival intitulat „Marché de Noël” organizat sub egida Institutului Cultural Român.

Închei șirul acestor elogii cu câteva cuvinte ale profesorului universitar Mihai Pop, directorul Institutului de Etnografie și Folclor București: „... regiunea Hunedoara, prin grupul folcloric din Almaș-Săliște, a adus pe scenă urările de Anul Nou, un fapt folcloric atât de specific poporului nostru, în forma în care sătenii de pe Valea Mureșului o păstrează din moși-strămoși,

îngăduindu-ne să cunoaștem modul cum, în acea omenie românească tradițională, oamenii își urează prin măiestrite alegorii belșug și viață fericită pentru Anul Nou”.

Aurora ȘARPE,

